

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Lorena Glogović

INTERDISCIPLINARNA PRIMJENA PLESA U RAZREDNOJ
NASTAVI

Diplomski rad

Zagreb, srpanj, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Lorena Glogović

INTERDISCIPLINARNA PRIMJENA PLESA U RAZREDNOJ
NASTAVI

Diplomski rad

Mentorica rada:

Doc. dr. sc. Srna Jenko Miholić

Zagreb, srpanj, 2021.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	
SUMMARY	
1. UVOD	1
2. POJAM PLESA KROZ POVIJEST	3
3. VRSTE PLESOVA I NJIHOVA MOGUĆA PRIMJENA U NASTAVI	4
4. RAZVOJ DJETETA DO 12. GODINE ŽIVOTA.....	5
4.1. Kognitivni i emocionalni razvoj djeteta	5
4.2. Motorički razvoj djeteta	5
4.3 Utjecaj plesa na razvoj djeteta.....	6
5. ZNAČAJKE KORIŠTENJA PLESA U NASTAVI.....	8
5.1. Učenje plesnih struktura	8
5.2. Učenje pokretom.....	9
6. INTERDISCIPLINARNA NASTAVA.....	11
7. ZNAČAJKE NASTAVNOG PLANA I PROGRAMA I KURIKULUMA.....	12
7.1. Nastavni plan i program.....	12
7.2. Kurikulum.....	13
7.3. Razlike nastavnog plana i programa i kurikuluma	15
8. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA.....	16
8.1. Cilj istraživanja	16
8.2. Postupak prikupljanja podataka	16
8.3. Uzorak ispitanika	16
8.4. Metoda obrade podataka.....	17
9. REZULTATI I RASPRAVA	18
10. ZAKLJUČAK	33
LITERATURA.....	34
PRILOZI.....	37

SAŽETAK

Ples je potreba izražavanja svakoga djeteta te im ne bi smjela biti uskraćena. Kao takva, važna je za djetetov emocionalni, kognitivni i motorički razvoj. Postoje razne vrste plesova koje imaju potencijala u primjeni u razredu koje se tek trebaju otkriti. Po nastavnom planu i programu te kurikulumu, plesne strukture uče se samo na satu Tjelesne i zdravstvene kulture i to tek od trećega razreda osnovne škole, prije toga plesne strukture zamjenjuju ritmičke. Iako se i u nastavnom planu i programu spominje interdisciplinarnost, u kurikulumu ona prednjači. Međupredmetne teme zalažu se za djetetov cjelokupni rast i razvoj putem različitih sadržaja usmjerenih na općeljudske vrijednosti i razvijanje kompetencija potrebnih za život. Također, pokrenut je eksperimentalni program Škola za život od strane Ministarstva znanosti i obrazovanja kojim se provjerava učinkovitost novih kurikuluma, oblika metoda rada te nastavnih sredstava s obzirom na zadovoljstvo sudionika školstva. Cilj ovoga rada bio je prikazati koliki udio učitelja koristi ples i pokret u svakodnevnoj nastavi, u kojim predmetima, domenama te u kolikoj mjeri. U sklopu rada provedeno je istraživanje metodom anketnog upitnika na uzorku od 122 učitelja koji rade od 1. do 4. razreda. Nakon 18 pitanja usmjerenih na korištenje „učenja pokretom” u razrednoj nastavi, rezultati ukazuju na veći broj onih učitelja koji koriste pokret u svojoj nastavi, dok je brojka ostalih učitelja koje ne koriste „učenje pokretom” znatno manji. Pokretom se najviše služe u predmetu Tjelesne i zdravstvene kulture te Glazbene kulture.

Ključne riječi: kurikulum, nastavni plan i program, plesne strukture, učenje pokretom

CROSS-CURRICULAR APPLICATION OF DANCE IN LOWER PRIMARY EDUCATION

SUMMARY

Dancing is a need for every child to express themselves and should not be denied. As such, it is important for a child's emotional, cognitive, and motor development. There are various types of dances that have potentials applications in the classroom that jet needs to be discovered. According to general lesson plan ("*nastavni plan i program*" and "*kurikulum*"), dance structures are taught only in Physical Education, from the third grade of primary school, before that, dance structures are replaced by rhythmic ones. Although interdisciplinarity is mentioned in all of the general lesson plan, it is at the forefront of the curriculum. Cross-curricular topics advocate for the child's overall growth and development through various content focused on universal human values and the development of competencies necessary for life. Moreover, an experimental "*Škola za život*" program was launched by the Ministry of Science and Education to check the effectiveness of the new curriculum, the form of working methods, and teaching aids about the satisfaction of school participants. The aim of this paper was to show how much of the teachers use dance and movement in everyday teaching, in which subjects, domains and to what extent. As part of the work, the research was proven by a survey questionnaire on a sample of 122 teachers working from 1st to 4th grade of primary school. After 18 questions aimed at using "movement learning" in classroom teaching, the results indicate a higher number of teachers who use movement in their teaching, while the number of other teachers who do not use "movement learning" is significantly lower. The movement is mostly used in the subject of Physical Education and Music.

Keywords: curriculum, dance structures, general lesson plan, movement learning

1. UVOD

Ples je ritmično kretanje tijela, obično uz glazbu i unutar određenog prostora, u svrhu izražavanja ideje ili osjećaja, oslobođenja energije ili jednostavno oduševljenja samim pokretom. Ples kao tjelesna aktivnost ima mnogo pozitivnih rezultata na zdravlje. Samo neki su jaka muskulatura, bolja koordinacija, fleksibilnost, ravnoteža i osjećaj za prostor (Ružić, Mohar i Radman, 2014). Postoji i povezanost s emocionalnim i kognitivnim razvojem ljudi. Plesanjem pred ljudima, razvijaju se samopouzdanje, motivacija, socijalne vještine, samopoštovanje i kreativnost.

Odgoj i obrazovanje propisani su raznim dokumentima kao što su nastavni plan i program, nacionalni kurikulum i školski kurikulum (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019a). Njima je propisano da se učenici se na satu Tjelesne i zdravstvene kulture bave plesnim strukturama. U to se ubrajaju razne vrste plesova od folklora do valcera. Potiče se improvizacija pokreta u kojoj učenici mogu osloboditi um i tijelo te pokazati svoje osjećaje. Kako uz ples često vežemo glazbu, na satu Glazbene kulture također se mogu obrađivati plesne strukture koje se vežu uz aktivnosti slušanja skladbi, sviranja i pjevanja.

Osim plesa, u odgoju i obrazovanju važan je pokret. Iako mnogo ljudi poistovjećuje ove pojmove, postoji velika razlika. Pokret je promjena mjesta, pozicije ili držanja, dok je ples skup raznih pokreta koji se ritmično ponavljaju. Dakle, može se reći da bez pokreta nema plesa. Svaki učenik, ponajviše nakon dugo sjedenja na učioničkim stolcima, dobije želju za kretanjem. Uključivanje učenika u nastavni proces ne bi smjela biti nagrada već sastavni dio svakoga sata. Najčešći primjer je igra koji učitelji često koriste kao nagradu za dobar rad. Kako se čovjek se sastoji od emocionalnog, kognitivnog i motoričkog razvoja, takav bi pristup trebao imati odgoj i obrazovanje koje bi potaknulo učenike na razmišljanje, aktivnost i sudjelovanje u svim nastavnim procesima (Acman i Doutlik, 2016).

Iako se nacionalni kurikulum zalaže za interdisciplinarnost i povezanost svih predmeta u jednu skladnu cjelinu, školstvo je tek na početku ostvarenja takvog pristupa odgoju i obrazovanju. Kurikularnom reformom pokušavaju se uvesti nove pozitivne promjene koje bi nastavu učinile aktivnijim, zanimljivijim i motivirajućim procesom, ali naravno za prijelaz s tradicionalnog načina predavanja u onaj inovativniji, treba proći određeno vrijeme kako bi se postepeno uveli novi kurikularni elementi.

Ples je vrijedna tjelesna aktivnost koja krije mnogo potencijala i razne materijale korisne u razrednoj nastavi. Motivacija za pisanje ovog diplomskog rada bila je pomoći učiteljima u daljnjem radu i poticaju na korištenje plesnih struktura i pokreta tijekom svakodnevne obrade nastavnih sadržaja, te mogućnost osvještavanja važnosti pokreta u samom nastavnom procesu. Podatci prikazani u ovome radu utemeljeni su na prikupljenim informacijama provedenog istraživanja.

Naslov ovoga rada odnosi se na raznoliku primjenu plesa kao fizičke aktivnosti u raznim segmentima nastave od 1. do 4. razreda. To uključuje predmete Hrvatski jezik, Matematiku, Prirodu i društvo, Likovnu kulturu, Glazbenu kulturu, strani jezik, Informatiku te njihove pripadajuće domene.

Tijekom pisanja ovog diplomskog rada korišten je rodno neutralni oblik imenice *učitelj* koji se odnosi na oba spola, učitelje i učiteljice, u smislu jednakog tretmana. Drugim riječima, muški rod se koristi kao genetički oblik (Jenko Miholić, 2017).

2. POJAM PLESA KROZ POVIJEST

Ples je ritmičan način kretanja poznat još od davnina. O tome govori i činjenica da su upravo životinje bile prvi utemeljitelji plesnih pokreta različitih namjera. Pčelinji ples jedan je od najfascinantnijih ponašanja u životinjskom svijetu (Lučić, 2015). One pomoću svojih organiziranih kretanja komuniciraju jedna s drugom i prenose informacije vezane uz položaj hrane. Tako su i ljudi zadržali značenje plesa za komunikaciju, te dodali različita značenja vezana uz molitve, božanstva i rituale. Iz ove činjenice vidljivo je da ples proteže korijene iz samog izvora prirode, stoga se ples može protumačiti kao prirodna pojava koja je oduvijek bila prisutna u svijetu.

Najstariji dokaz postojanja plesa potječe još od 9000 godina starih špiljskih slika koje su pronađene u Indiji, a koje prikazuju različite scene lova, poroda, vjerskih obreda, pokopa i najvažnije, zajedničkog plesanja. Razdoblje kada je ples postao široko rasprostranjen može se pratiti do trećeg tisućljeća prije Krista, kada su Egipćani počeli koristiti ples kao sastavni dio svojih vjerskih ceremonija.

Plesom su se oduvijek označavali bitni događaji ili spoznaje o životu. „U potrazi za odgovorima na egzistencijalna pitanja i zbog straha od beskorisnosti vlastitih postupaka u ispravljanju postojećeg, čovjek se oslonio na transcendentalne sile kojima se obraćao na mnogostruke načine prema potrebi.” (Petaros, 2006; str. 277) Počevši od samog štovanja bogova i objašnjavanja tada neobjašnjivih događaja. Primjer toga je pitanje na koje ni danas nemamo odgovor: što se događa nakon smrti? Ples mrtvaca na beramskim freskama u crkvi sv. Marije na Škrilinah pravi je dokaz da se u 15. stoljeću vjerovalo u život poslije smrti u kojem nas čekaju nepoznati krajevi (Lenković, 2018). Na freskama je prikazan ples živih likova s kosturima koji ih vode u smrt. Petaros (2006) naglašava da su za rješavanje problema psihosocijalne ili zdravstvene prirode, glazba i ples bili jedni od glavnih načina komunikacije s višim silama.

Ples je u srednjem vijeku dobio nešto drugačije značenje. Plesači su plesali u skupinama držeći se za ruke te koračajući u nizu ili kružno uz najčešće instrumentalnu pratnju. Pokreti su poprimili otmjeni oblik s prividom lepršavosti i lakoće. Društveni plesovi nastali su iz zabave vladajuće klase, a najviši razvitak doživjeli su za vrijeme renesansnog razdoblja kao dvorski plesovi visokog staleža (Bingula, 2017).

3. VRSTE PLESOVA I NJIHOVA MOGUĆA PRIMJENA U NASTAVI

Od trenutka kada je u plesu otkrivena njegova umjetnička strana, ples se počeo dijeliti na tri osnovne vrste. To su narodni, društveni i umjetnički plesovi. Narodni plesovi razlikuju se po nošnji, frizuri, nakitu te karakterističnim običajima svakoga naroda. Takve vrste plesova bogate su narodnim kulturama stoga se smatraju dragocjenom baštinom. Društveni plesovi odmakli su od jednostavnijih dvorskih plesova, tako da ih danas dijelimo u standardne i latino-američke plesove s mnogim podvrstama. Iz kombinacije društvenih i dvorskih plesova nastao je balet. Umjetnost čijom se kolijevkom smatra Italija i to u doba renesanse. Znatan utjecaj imalo je tadašnje stajalište umjetnosti. Same radnje baletnih plesova bile su inspirirane književnim djelima, a nakon dvorskog baleta uslijedio bi bal u kojem su mogli sudjelovati i gledatelji (Bingula, 2017). Na pojam današnjeg baleta za koji vežemo ples u špicama te lepršave kostime, uvelike je utjecalo razdoblje romantizma. Smatra se da je baletna umjetnost temelj svih ostalih plesnih tehnika upravo zbog svoje stroge forme.

Danas popularnija podjela, dijeli ples na društvene plesove, suvremeni ples, *jazz dance*, balet, folklor, *step* i *street dance*. Svaka navedena vrsta plesa ima potencijala u primjeni u školstvu. Pravi primjer je folklor kojeg učenici najčešće uče tijekom sata Tjelesne i zdravstvene kulture ili Glazbene kulture. U folkloru postoje jednostavniji plesovi koji se mogu plesati u masama. Upravo te karakteristike idealne su za izvedbu folklor s učenicima. Ali još važniji aspekt narodnih plesova je onaj odgojni. Učenici mogu razviti osjećaj ponosa na tradiciju svoga naroda (Bingula, 2017). Pomoću *stepa*, učenici bi imali priliku osvijestiti osjećaj za ritam koji ne samo da je bitan u izvedbi glazbe već i u samom čitanju. Ovakav bi oblik učenicima pomogao u lakšem početku učenja čitanja koji najčešće učenicima stvara problem, upravo zbog tog nedostatka osjećaja za ritam rečenice. Postoje učitelji koji koriste pljesak ruku kao pomoć u lakšem određivanju ritma, ali kada bi učenici to učili putem *stepa*, cijelo tijelo bi im bilo uključeno u proces učenja i određivanja ritma. Suvremeni ples potiče kreativnost i slobodan duh kod učenika. Koristeći suvremeni ples u nastavi Likovne umjetnosti, učenici bi mogli naći inspiraciju u pokretu koristeći različite linije i točke, što se može poistovjetiti s pokretom ruku ili pak skokom. Kada bismo učenicima zadali zadatak da pomoću pokreta nekog dijela tijela dočaraju točku, jednostavnije bih shvatili ulogu i značaj te točke u likovnoj umjetnosti. Društvenim plesovima učenici bi mogli učiti nešto više o glazbi. Učenici tada ne bi samo bili uključeni u proces slušanja skladbi nego i plesanja. Uloga glazbe i njen izričaj najbolje se može dočarati pokretom.

4. RAZVOJ DJETETA DO 12. GODINE ŽIVOTA

Djeca do kraja svoje treće godine usvoje vještine osnovnog gibanja motoričkih radnji. Na taj način, spremni su koordinirati se i nesmetano kretati u prostoru. Također počinju težiti većoj socijalizaciji s drugima te potrebi pripadnosti nekoj skupini. Njihovo shvaćanje i razmišljanje znatno se mijenja u 4. godini života. Povećava im se koncentracija kao i mogućnost uvježbavanja pojedinih motoričkih radnji zbog bolje muskulature i razvoju cjelokupnog živčanog sustava. Tijekom pete i šeste godine, djeca počinju mijenjati svoje ponašanje zbog čega je odgoj ključni čimbenik u njihovom razvoju. Postaju izrazito aktivni u svojim kretanjima i budi im se želja za samoinicijativnim proširenjem vlastitih motoričkih aktivnosti (Lovrenović, 2016).

4.1. Kognitivni i emocionalni razvoj djeteta

Djeca u dobi od šeste pa do jedanaeste ili dvanaeste godine života, prema Jeanu Piagetu, prolaze kroz razdoblje konkretnih operacija (Bugle, 2002). Što znači da počinju razmišljati o različitim problemskim zadacima kroz dosljedni logistički sustav mentalnih radnji. Piaget spominje čitav skup različitih vrsta operacija. Primjer je decentracija kojom dijete postaje sposobno za fokusiranje nekoliko različitih situacija i problema u isto vrijeme (Sučević, 2014). Piaget smatra da dijete tijekom razdoblja konkretnih operacija počinje razumjeti gledište da se jedna stvar odvija u oba pravca svoga tijeka znajući da je to zapravo ista radnja (Bugle, 2002). Postoji i jedna prepreka ovoga razdoblja, dijete je još uvijek ograničeno na bavljenje s onim što se nalazi ispred njega, tj. s konkretnim i opipljivim stvarima (Sučević, 2014). S druge strane, emocionalni razvoj djeteta uvelike ovisi o djetetovoj prirodi koja obuhvaća njegove razvojne vještine, temperament, ličnost, utjecaj vještina roditelja i drugih osoba koje vode brigu o djetetu, njihov temperament i njihove osobne ličnosti (Mardešić i sur., 2016).

4.2. Motorički razvoj djeteta

U razvoju motoričkih vještina sudjeluje nekoliko čimbenika. Glavni su tjelesna zrelost, uvjeti okoline te stupanj samopouzdanja. Školska dob djeteta uvelike se razlikuje od predškolske dobi. Većinu svoga dana djeca provode u školi, čime se njihova dotadašnja svakodnevnica uvelike promijenila. Djetetovo okruženje više nije samo obitelj već njegova vršnjačka skupina, u ovom slučaju razred. To je prekretnica u kojoj učenik počinje raditi na

vlastitom samopouzdanju koje utječe na njegova motorička postignuća. Tu su osjećaj za uspješnost, kompetencije te prihvaćenost od strane djetetovih vršnjaka. S druge strane, i odrasli imaju ulogu u razvijanju motoričkog razvoja djeteta. Potrebno je biti strpljiv, jer svako dijete ima vlastiti tempo motoričkog razvoja. Neki se razvijaju brže, drugi pak sporije. Bitno je ne uspoređivati djecu jer je njihov motorički napredak drugačiji. Ohrabrenje je uvijek dobrodošlo kada su djetetove mogućnosti u pitanju. Tijekom šeste godine života, djeca usvajaju vještine kao što su vožnja biciklom ili plivanje. Nakon grubih motoričkih aktivnosti dolazimo do fine motorike. Ona se kod učenika vidi u preciznim i sitnim pokretima najčešće ruku i prstiju. Tu se ubrajaju crtanje i pisanje.

4.3 Utjecaj plesa na razvoj djeteta

Djeca u ranoj školskoj dobi imaju sposobnost brzog učenja novih motoričkih gibanja, dobru relativnu snagu, gipkost, hrabri su i odvažni, imaju spontanu potrebu plesnog izražavanja i spremni su za nove motoričke izazove, k tome, vole igru i različita nadmetanja (Lovrenović, 2016). Osim što ples kod djece pobuđuje osjećaj za slobodu, radošću i zadovoljstvom, on pokretom razvija dječju maštu i kreativnost. Djeca ples često poistovjećuju sa zabavom što je izvrsna prilika da kroz zabavu nešto i nauče. Takav način podučavanja najčešće daje pozitivne rezultate jer učenici spontano uče novi sadržaj kroz zabavu i ples.

Ples osim svoje umjetničke strane, pomaže u razvoju mnogih vještina. Jedna od njih je osjećaj za ritam. Brojanje, mjerenje i određivanje smjera i pozicija dio je plesa, ali i osnova matematike. „Plesno-ritmički odgoj djeluje na cjelokupni razvoj, uravnoteženost i osobnost djeteta jer razvija kinestetski senzibilitet osvježujući doživljaje koje izaziva tijelo u pokretu, razvija motoriku tijela, potiče stvaralački pristup pokretu i plesu te kreativno izražavanje i komunikaciju putem plesnog pokreta, razvija smisao za estetiku pokreta, razvija koncentraciju, opservaciju i pamćenje, zatim samodisciplinu i usredotočenost, potiče djecu na međusobno uvažavanje i suradnju pokretom omogućuje korelaciju sa sadržajima ostalih obrazovno-odgojnih područja, a posebno naglašava iskonsku sinkretičnost zvuka i pokreta, odnosno glazbe i plesa.” (Lovrenović, 2016; str. 33)

Projekt proveden 2013. godine dokazao je da odraslim osobama s intelektualnim teškoćama orijentalni ples može biti dobar motivacijski program za svladavanje različitih sposobnosti. Zaključak projekta uključuje mnogostruke pozitivne ishode provođenja orijentalnog plesa u slobodnom vremenu kao što su očuvanje i unapređenje zdravlja, utjecaj na kognitivni razvoj i

angažman, utjecaj na fizički razvoj i angažman, razvijanje i održavanje vještina i navika, promoviranje pozitivnih socijalnih interakcija, razvijanje pozitivne slike o sebi, te razvijanje kreativnosti i ugone (Gajnik Vrđuka i Žic Rajić, 2013).

5. ZNAČAJKE KORIŠTENJA PLESA U NASTAVI

Glavna značajka plesa kao aktivnosti je uključenost cijeloga tijela u procesu gibanja. Kao i većina tjelesnih aktivnosti, tijelo tada troši kalorije i potiče rad metabolizma. Većina današnje populacije djece, svoje slobodno vrijeme provodi ispred ekrana gledajući vide-e koji u sebi sadrže razne aktivnosti, između ostalog i ples. Iako te aktivnosti gledaju, u njima ne sudjeluju. U fokusu istraživanja provedenog 2014. godine bila je upotreba aktivne video igre *iDance* koja je uključivala ples. Došli su do zaključka da je većina djece uspjelo pratiti program aktivnosti iako se nisu sva djeca prethodno bavila nekim sportom (Ružić, Mohar i Radman, 2014). Navode da je jedna od mogućnosti takvih rezultata upravo zabava koju su djeca doživjela sudjelovanjem u istraživanju. Dakle, ovim istraživanjem dokazano je da je interaktivni ples uzbudljiv način za povećanje tjelesne aktivnosti kod djece, posebno ako imaju problem s pretilosti.

Ples može pomoći i u nadilaženju problema u komunikaciji. Bilo da je problem fizičke ili psihičke prirode. Komunikacija putem plesa je zasebna dimenzija u kojoj ljudi postaju više socijalni i otvoreni za nova iskustva i druženja (Uhrinová, Kožuchová i Zentko, 2016). Ponekad se riječima ne može reći i opisati kao što se može pokretom. U tom slučaju, ples je poput geste kojom komuniciramo.

Osim tjelesne aktivnosti, postoji i umjetnička strana plesa. Važnost toga uvidjeli su i slovenski dječji vrtići koji su ples implementirali u svoj kurikulum. Jedan od razloga je želja za razvijanjem dječje kreativnosti i mašte, kao i prirodnog toka pokreta svakog djeteta (Geršak, 2015). Dio našeg identiteta vezan je uz naše izražavanje, bilo pokretom ili nekom drugom umjetnošću. Prema tome, djeci trebamo dopustiti napredak i razvoj vlastitog identiteta što je zapravo ključna komponenta odgoja i obrazovanja.

5.1. Učenje plesnih struktura

Tjelesna i zdravstvena kultura je predmet koji se najviše bavi učenjem plesnih struktura. Ples je sam po sebi jedna vrlo kompleksna radnja u kojoj se povezuje umjetnost i sport, odgoj i obrazovanje, doprinosi umjetničkoj, glazbenoj i estetskoj nadogradnji te pozitivno utječe na motorički prostor i organizaciju slobodnog vremena (Lovrenović, 2016). U plesu je naglasak na gibanje pa se podrazumijeva njegova najveća upotreba u predmetu Tjelesne i zdravstvene kulture. Njime se potiče osjećaj za prostornu orijentaciju, realizaciju antropoloških zadaća te utjecaj na funkcionalne sposobnosti.

Drugi predmet u kojem se pojavljuju plesne strukture je Glazbena kultura. Ples i gibanje uz glazbu su aktivnosti u kojima učenik razvija motoričke i ritamske sposobnosti, kognitivne funkcije, stiče znanja i vještine potrebne u društvenim odnosima (Braković, 2015). Iako je prirodno da uz ples vežemo glazbu, plesati se može i na tišinu ili na različite zvukove iz okruženja.

5.2. Učenje pokretom

Pokret je prirodna reakcija na našu znatiželju i zanimanje još od našeg rođenja. Djeca nauče puzati i hodati potaknuti intrinzičnom motivacijom da dohvate određenu igračku ili pak neki drugi predmet njihove znatiželje. Ovo je jasni pokazatelj da bi upravo pokret trebao biti popratna radnja u procesu učenja kako bi učenicima pokrenuli volju i probudili njihove emocije. Prskalo je 2007. godine proveo istraživanje o preferencijama hrvatskih učenika u dobi od 7 do 10 godina prema sadržaju slobodnog vremena. Poražavajuća je činjenica da su te godine učenici provodili svoje slobodno vrijeme u statičnim aktivnostima (27%), više nego u aktivnim odnosno kineziološkim aktivnostima (17%) (Prskalo, 2007). Istraživanje je zatim ponovljeno 2012. godine kada je ponovno ustanovljen veći broj učenika koji slobodno vrijeme provode u statičnoj aktivnosti, čak 44% (Prskalo, 2013). Stoga je potrebno učenike uključiti u aktivan proces učenja putem pokreta koji se može koristiti kao sredstvo za bavljenje nastavnim materijalom i učenjem (Obrenović Ovčar, 2021).

Pismenost je složeni proces koji ima svoje određeno trajanje. Sam početak učenja čitanja i pisanja odvija se nesustavno, a po ulasku u školu prelazi na sustavno. Jedan od načina opismenjavanja je putem fonemske metode. To znači da dijete uči odgovarajuće slovo na multisenzoran način: slikom, zvukom i pokretom (Živko-Rožman, 2021). Pokreti se uzimaju iz oblika predmeta koji podsjećaju na slovo tj. zvuk i popraćeni su mimikom i izgovorom. Dakle, svako slovo ima svoju pjesmu, sliku i pokret.

Kovačić i Škergo (2015) su provele akcijsko istraživanje kojemu je cilj bio razviti urođenu pismenost kod djece kroz ovladavanje pokreta potrebnih za buduće pisanje. Rezultati su pokazali da nakon nekog vremena pokret iz ramenog zgloba polako prelazi u pokret iz ručnog zgloba, što potvrđuje njihovu teoriju da se *plesom pisanja* potiču pokreti rukom koji su preduvjet usvajanja vještine pisanja. Djeca su crtala slobodnije, nisu imala strah od neuspjeha, pravilno su držala olovku, i bili su zainteresirani za rad. Prostorija u kojoj se provodilo istraživanje bila je iscrtana raznim crtama kojima su se djeca u igri kretala što je pomoglo u

kasnijem shvaćanju linije kao dio slova te razvitku asocijativnog mišljenja. Takozvani ples pisanja, djeci je zabavan, prihvatljiv te usklađen s njihovim potrebama (Kovačić i Škergo, 2015).

Nastavu Matematike potrebno je učiniti pokretnom oslanjajući se na temeljne zakonitosti i potrebe razvoja čovjeka, kao i na činjenicu kako se procesom pokretne nastave razvija razumijevanje i učenje, a trajno pamćenje rezultat je poticanje učenikove intrinzične motivacije i uzastopnih ritmičnih ponavljanja (Acman i Doutlik, 2016). Samo učenje kroz pokret u matematici znači učenikov aktivniji položaj i međusobna interakcija. Svako dijete ima potrebu za kretanjem. To je jasno vidljivo u nižim razredima osnovne škole kada su djeca puno više motorički i emocionalno aktivna, a manje intelektualno. Najproduktivnije učenje je ono putem vlastitog iskustva pa možemo reći da je pokret u nastavi matematike vrlo prirodan i ne postoji bolji način upoznavanja tog predmeta. U primarnom obrazovanju osjetila, ritmičko ponavljanje i kretanje djeteta imaju važnu ulogu u spoznavanju svijeta oko sebe. Stoga je važno krenuti od učenikove izvorne stvarnosti. Primjer je pojam broja koji možemo spoznati i doživjeti na vlastitom tijelu, počevši od broja 4 kojeg možemo vidjeti u broju naših udova, broj jedan u cjelini razreda te broj dva u međusobnom odnosu dvaju učenika (Acman i Doutlik, 2016). Priroda je također neiscrpan izvor primjera brojeva. Kreativan pokret jedan je od pristupa učenja u kojem učenici smišljaju i implementiraju sadržaje učenja pokretom. Prema tome, iz ovoga možemo razlučiti da je holistički pristup vrlo poželjan upravo zbog uključenosti uma i tijela u cjelokupan proces učenja (Obrenović, 2021). Aktivna matematika je pokretna matematika, a pokretna matematika je zabavna matematika (Acman i Doutlik, 2016).

6. INTERDISCIPLINARNA NASTAVA

Interdisciplinarna nastava je učinkovitija od tradicionalnog načina poučavanja budući da učenik istražuje problem promatrajući ga iz više različitih perspektiva te povezujući različita područja znanja dok je u isto vrijeme aktivan sudionik u svim fazama nastavnog procesa. Na taj način učenikovo znanje postaje trajnije i primjenjivije u različitim životnim situacijama.

Nastava bi trebala biti organizirana tako da nudi poticajno okruženje u kojem će učenicima biti omogućeno samostalno i odgovorno učenje, duhovni i fizički rad te korištenje svih osjetila (Tomljenović i Novaković, 2012). Interdisciplinarna nastava učenicima omogućuje spoj iskustva i znanja iz dvaju ili više predmeta nastave što omogućuje sagledavanje određene teme iz više perspektiva. Takva vrsta nastave povezuje različite predmete u logičke cjeline.

Na primjeru korištenja plesa i pokreta kao glavnog segmenta nastave Tjelesne i zdravstvene kulture u drugim predmetima, učenicima bi bio omogućen razvoj sposobnosti, vještina, i svijesti o vlastitim preferencijama i interesima kroz um, ali i tijelo. Praktičan i kreativan rad učenicima omogućuje verbalno i neverbalno izražavanje u opuštenoj atmosferi i motivirajućem okruženju. Baveći se ne samo glavom, već i srcem i rukama, tj. svim osjetilima, učenik stječe znanje na cjelovit i najprirodniji mogući način.

Uvođenje novih nastavnih strategija, oblika i metoda rada ima za cilj potaknuti učenike na razmišljanje o onome što uče i pokazati im kako najbolje iskoristiti stečeno znanje i iskustvo u svakodnevnom životu (Tomljenović i Novaković, 2012). Strukturu koja je zahtjevnija od one koja se koristi u redovnoj razrednoj nastavi, interdisciplinarna nastava nameće primjenu nastavnih strategija koje uključuju aktivniji pristup samim nastavnim sadržajima uspostavljajući korelacijski odnos s drugim predmetima. Drugim riječima, ističe se važnost stjecanja znanja kroz osobno iskustvo i angažman.

7. ZNAČAJKE NASTAVNOG PLANA I PROGRAMA I KURIKULUMA

Odgoj i obrazovanje se u osnovnim i srednjim školama ostvaruje na temelju nacionalnog kurikulumu, nastavnog plana i programa i školskog kurikulumu (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019a). Odluku o nastavnom planu i programu te kurikulumu donosi ministar znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske. Nastavni plan i program u školstvu se primjenjuje od školske godine 2006./2007., a kurikulum tek od 2019./2020.

7.1. Nastavni plan i program

U nastavnom planu i programu opisani su integrativni odgojno-obrazovni sadržaji za osnovne škole podijeljeni na:

- zdravstveni odgoj i obrazovanje
- odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj
- predmetnu kulturu
- odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo

Zdravstveni odgoj i obrazovanje u školi se ostvaruju timskim radom i suradnjom odgojno-obrazovnih i zdravstvenih djelatnika. Nastavni plan i program nalaže da je opći cilj interdisciplinarnog rada promicanje zdravlja i zdravoga života, usvajanje zdravih životnih navika, pravilne prehrane i redovite tjelesne aktivnosti. Dok su posebni ciljevi usmjereni na razumijevanje čimbenika higijene i osobnog životnog stila u odgoju i obrazovanju za zdravlje (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2016).

Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj integrira sadržaje učenikova okruženja kao što su priroda, socijalni, kulturno-tradicijski i gospodarski aspekti okoliša. Na to se odnosi izgradnja pozitivnog sustava vrijednosti pojedinca, poštivanje života, suosjećanje, izgradnja svijesti pravih vrijednosti itd.

Prometni odgoj započinje u domu svakog učenika, ali početkom učenikova samostalnog kretanja do i oko škole odgoj i obrazovanje počinju u školi (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2016). Odnosi se na prometnu kulturu koja je zapravo dio naše opće kulture, a odnosi se na sudionike u prometu.

Odgoj i obrazovanje za ljudska prava i demokratsko građanstvo zasniva se na ostvarenju odgoja za održivi razvoj, za sprječavanje predrasuda i demokracije, istraživanje humanitarnog prava i sl.

Nastavni plan i program zalaže se za interdisciplinarnu primjenu navedenih vrsta odgoja u različitim predmetima osnovne škole. U dokumentu se ne spominje zalaganje za interdisciplinarnu primjenu različitih predmeta u nastavi, dok se primjena plesnih struktura spominje samo u planu i programu predmeta Tjelesne i zdravstvene kulture i to tek od trećeg razreda osnovne škole nadalje. Prije toga, plesne strukture zamjenjuju ritmičke strukture.

Pod poglavljem Odgojno-obrazovni oblici, metode i sredstva izvannastavnoga i izvanučioničkog rada se jedanput spominje ples u kontekstu športsko-zdravstveno-rekreacijskog područja koje se odnosi na športske vještine i sposobnosti, učenje društvenih plesova, folklora, ovladavanje vještinama i sposobnostima korektivne gimnastike, itd. (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2016). Pod svrhu i obilježja nastave stranih jezika spominje se govorna komunikacija u ranoj dobi koju karakteriziraju geste, mimike, igre, pjesme i pokreti. Poražavajuća je činjenica da su navedeni primjeri jedini u cijelom dokumentu povezani uz pokret i ples.

Možemo zaključiti da je nastavni plan i program usko povezan uz ulogu nastavnika s naglaskom na sadržaj i održavanje discipline, dok je učenikovo angažiranje za nastavu, motivacija te uključenost u nastavni proces uvelike zanemaren. Stoga se u dokumentu gotovo pa da ni ne spominje upotreba pokreta ili plesnih struktura, osim u predmetu Tjelesne i zdravstvene kulture što je bilo za očekivati, pošto je temelj tog predmeta kretnja prostorom i aktivnost cijelog tijela.

7.2. Kurikulum

Kurikulumom je pisani dokument kojim se određuju svrha i ciljevi učenja i poučavanja pojedinog nastavnog predmeta, njihova struktura, ishodi i sadržaji, razrada, opisi, razina usvojenosti ishoda, učenje i poučavanje te vrednovanje u pojedinim nastavnim predmetima (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019a).

Eret i Jagnjić (2020) naglašavaju važnost Montessori pedagogije i njezinog individualiziranog didaktičkog pristupa kao uvjet za pozitivan utjecaj na poteškoće u razvoju i

ponašanju. Kao takva, krije mnoge potencijale njezine primjene u kurikulumu vidljive u srži same pedagogije.

U predmetu Tjelesne i zdravstvene kulture, integrirano se ostvaruju očekivanja iz međupredmetne teme Učiti kako učiti. Kao jedan od odgojno-obrazovnih ishoda trećeg razreda spominje se izvođenje i prepoznavanje ritmičkih i plesnih struktura putem sadržaja narodnih plesova zavičajnog područja, dječjih plesova i ritmičkih struktura. U četvrtom razredu dolazi do nadogradnje plesnih struktura povezivanjem u koreografiju i sudjelovanjem u osmišljavanju jedne. Tu se ubrajaju dječji folklorni plesovi i suvremeni plesovi (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019b).

U predmetu Hrvatski jezik, ples se u razradi ishoda spominje tek u petom razredu, dok se pokret spominje već u prvom. Pod preporuku za ostvarenje odgojno-obrazovnih ishoda između ostalog se spominje prikazivanje zadanog slova pokretom ruke ili tijela, radi lakšeg opismenjavanja i držanja pisaljke u ruci. Također, u razradi odgojno-obrazovnog ishoda nakon slušanja ili čitanja književnoga teksta, navodi se da učenik izražava doživljaje o književnom tekstu putem riječi, crteža i pokreta. Osim toga, učenike se potiče na izražavanje pokretom prema vlastitom interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019c).

Kao preporuka za ostvarenje odgojno-obrazovnih ishoda, u predmetnom kurikulumu za strane jezike stoji da se za predočavanje jezičnih sadržaja, između ostalog, treba služiti mimikom, pjesmama, likovnim izrazom, igrom i pokretom. U drugom razredu, zbog samostalnosti u ovladavanju jezikom, preporuča se povezivanja sadržaja vrlo kratkih rečenica s pokretom.

Iako se u predmetnom kurikulumu ne spominju plesne strukture osim u Tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi, preporuka za korištenje pokretom vidljiva je u kurikulumu Hrvatskog jezika i stranih jezika. Naglasak je na međupredmetnim temama općeljudskih vrijednosti i kompetencija koje su na poseban način svakodnevno prisutne u odgojno obrazovnom radu cjelokupne obrazovne vertikale (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2020). One se ostvaruju međusobnim povezivanjem sadržaja različitih nastavnih predmeta. Neke od njih su osobni i socijalni razvoj, učiti kako učiti, građanski odgoj i obrazovanje, zdravlje, poduzetništvo, itd. Osim međupredmetnih tema, za učenikov razvoj u različitim aspektima zalaže se i „Škola za život”. Eksperimentalni program od strane Ministarstva znanosti i obrazovanja, a u njemu sudjeluje 48 osnovnih i 26 srednjih škola iz svih županija u Republici Hrvatskoj. Cilj mu je

provjera primjenjivosti novih kurikuluma i oblika metoda rada te novih nastavnih sredstava s obzirom na povećanje kompetencija i zadovoljstva učenika, učitelja i nastavnika (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2020).

7.3. Razlike nastavnog plana i programa i kurikuluma

Iako su nastavni plan i program i kurikulum pisani dokumenti školstva, uvelike se razlikuju. Nastavnim planom određuje se oblik izvođenja kurikuluma. Orijentiran je na sadržaj i disciplinu provođenja nastave, dok je kurikulum orijentiran na same ishode učenja, što rezultira planiranju usmjerenom na samog učenika, a uloga nastavnika je facilitacija učenja. S druge strane, u nastavnom planu i programu planiranje je usmjereno na nastavnike i njihov tzv. prijenosa „znanja” na učenike. Zbog toga prednjači frontalna nastava i predavačke metode s naglaskom na vrednovanje produkata. U kurikulumu se potiče na korištenje aktivnih metoda poučavanja te se vrednuje i proces, a ne sami produkt. To uključuje holistički pristup, formativno vrednovanje, samovrednovanje, vrednovanje učenika s posebnim potrebama i jasno definirani elementi vrednovanja.

Kurikulum se za razliku od nastavnog plana i programa više zalaže za korištenje cijelog tijela u procesu učenja. To se jasno vidi u navedenim međupredmetnim temama i eksperimentalnom programu „Škola za život” koji se zalaže za povećanje učenikovih cjelokupnih kompetencija u rješavanju problema te samom motivacijom i povećanjem zadovoljstva (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2020).

8. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Pokret je osnovni elementi svake djetetove znatiželje, što ga čini vrlo važnim segmentom gotovo svakog nastavnog procesa. Razlog tome je motivacija koja je nužno potrebna ukoliko učitelj želi postići učenikovo ultimativno zadovoljstvo te istovremeno pozitivna nastavna postignuća. Iz ovoga možemo zaključiti da je pokret često reakcija na djetetovu znatiželju, a znatiželja je pak usko povezana uz motivaciju. Dakle, pokret i motivacija su dva usko povezana pojma.

8.1. Cilj istraživanja

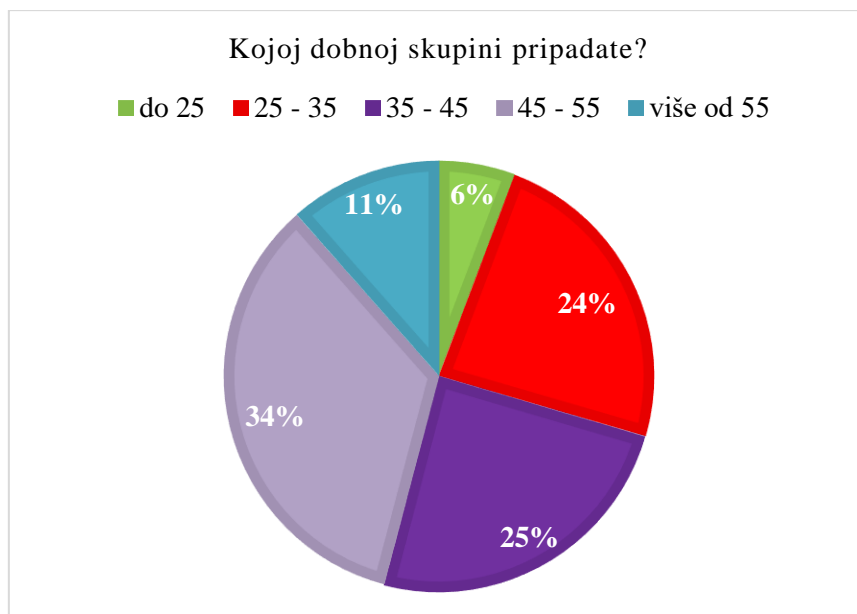
Cilj istraživanja bio je otkriti koliki udio učitelja koristi pokret u svakodnevnoj nastavi, u kojim predmetima, domenama te u kolikoj mjeri.

8.2. Postupak prikupljanja podataka

Istraživanje je provedeno u razdoblju 1. veljače do 1. ožujka 2021. godine. U njemu su sudjelovali učitelji od 1. do 4. razreda. Istraživanje je provedeno putem anketnog upitnika izrađenog u *online Google Formsu* koji se sačinjava od 18 pitanja čija se većina odnosi na učestalost korištenja pokreta općenito i u različitim domenama nastavnih predmeta. U upitniku se nalaze tri vrste pitanja: pitanje višestrukog odgovora, pitanje otvorenog odgovora i pitanje zatvorenog odgovora.

8.3. Uzorak ispitanika

Istraživanje je provedeno na uzorku od 122 učitelja koji rade od 1. do 4. razreda osnovne škole od čega je bilo 119 žena i 3 muškarca. Sedmero učitelja bilo je mlađe od 25 godina, njih 29 je bilo u dobi od 25 do 35 godina, njih 30 imalo je od 35 do 45 godina, njih 42 bilo je u dobi od 45 do 55 godina, te 14 onih s više od 55 godina (Slika 1).

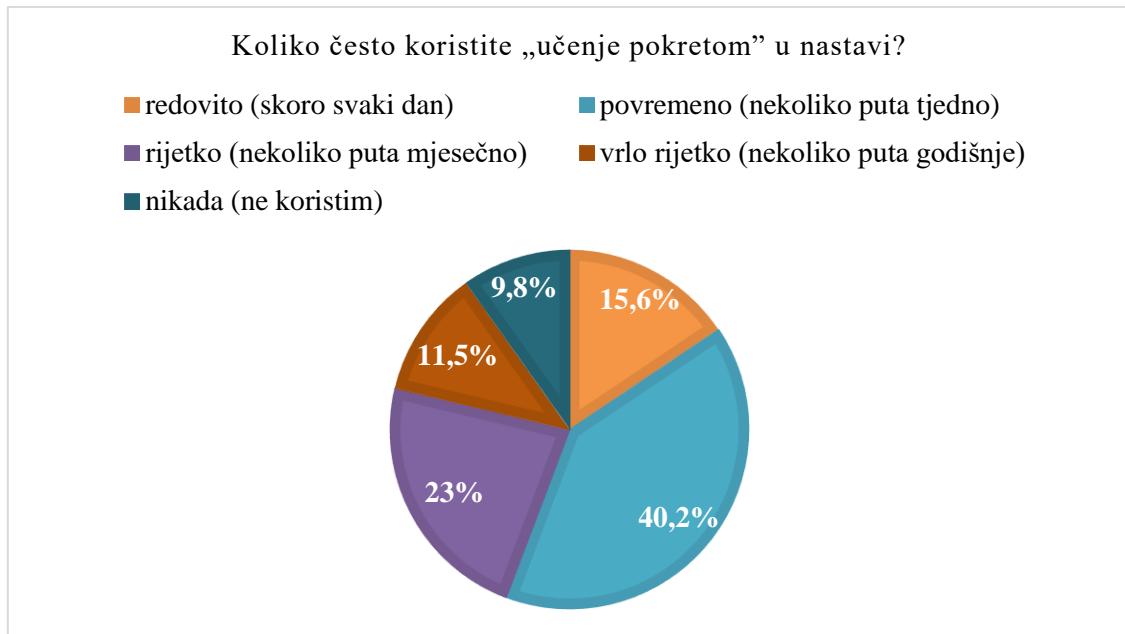
Slika 1. Raspodjela dobi ispitanika

8.4. Metoda obrade podataka

Nakon dobivenih rezultata anketnog upitnika, sagledano je i razmotreno svako pitanje zasebno. Rezultati su obrađeni u *Microsoft Excel* programu te grafički prikazani.

9. REZULTATI I RASPRAVA

Nakon provedenog istraživanja, čak 110 ispitanika, što čini 90,2%, reklo je da koristi „učenje pokretom” u nastavi. Ostalih 9,8%, što je zapravo 12 ispitanika, odgovorilo je da pokret ne koristi u nastavi.

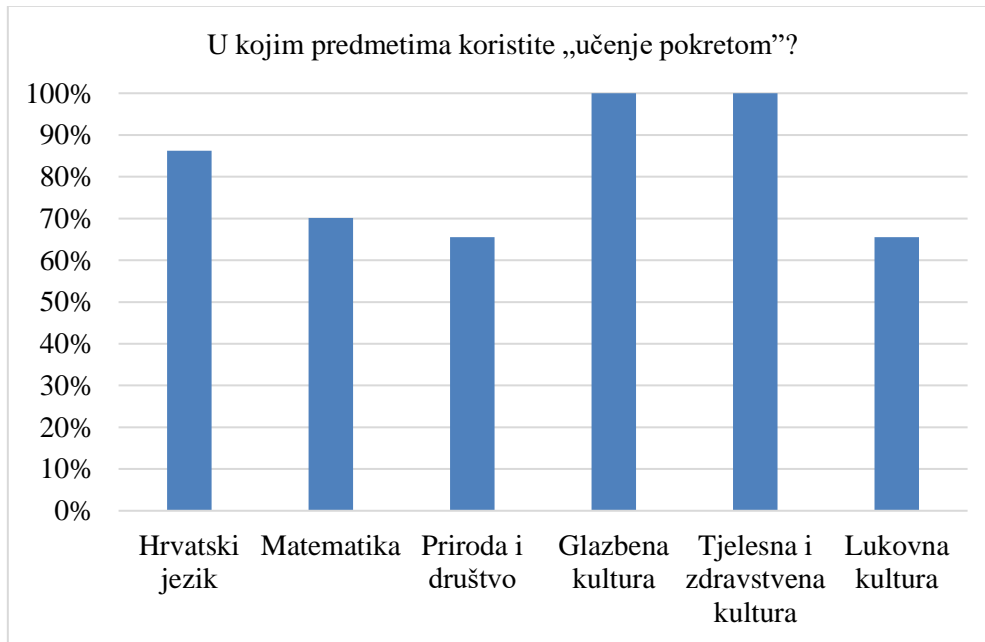

Slika 2. Raspodjela učestalosti korištenja „učenje pokretom” u nastavi

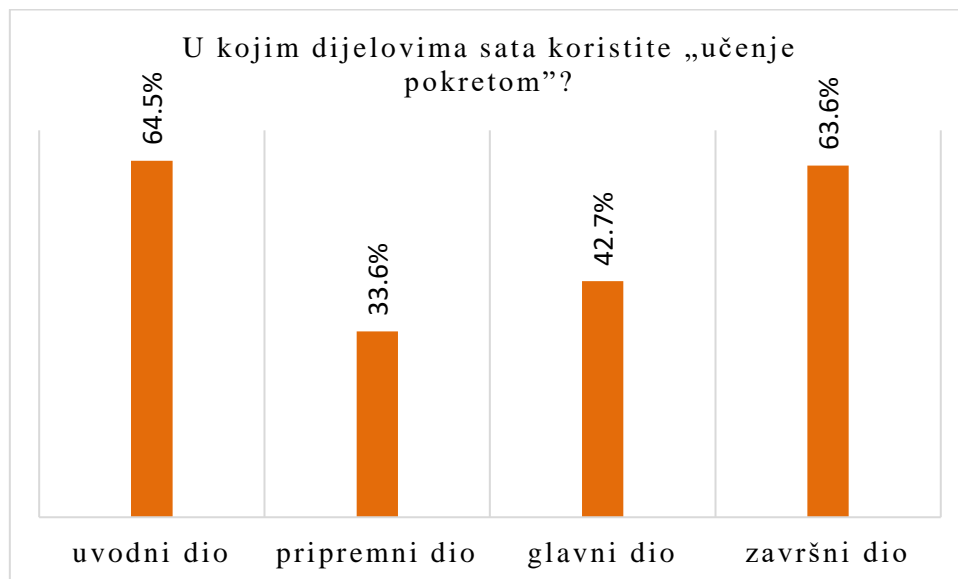
Analizom dobivenih podataka vidljivo je da 19 (15,6%) učitelja redovito koristi „učenje pokretom” u nastavi, njih čak 49 (40,2%) koristi ga povremeno, 28 (23%) njih koristi ga rijetko, a tek njih 14 (11,5%) koristi „učenje pokretom” vrlo rijetko, što je svega tek nekoliko puta godišnje (Slika 2).

Navedeni postotci korištenja „učenja pokretom” u nastavi navedenih predmeta izračunati su na temelju 110 ispitanika koji su na samom početku anketnog upitnika označili da općenito koriste „učenje pokretom” u svojoj nastavi (Slika 3). Dakle od ukupnog broja od 122 ispitanika, isključeno je onih 12 koji se nikada ne služe pokretom u svojoj nastavi. Isti ispitanici naveli su da koriste pokret u Tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi, što čini postotak od 100%. Također, isti ispitanici su označili da koriste „učenje pokretom” u nastavi Glazbene kulture. Ovakvi rezultati su bili za očekivati jer je pokret u svakom segmentu Tjelesne i zdravstvene kulture, od početka sata pa do kraja. Mogli bi se reći da nema Tjelesne i zdravstvene kulture bez pokreta. Također, Glazbena kultura je usko vezana uz pokret i samo „učenje pokretom” jer nas glazba navodi na

kretnosti i umjetničko izražavanje. 75 učitelja (86,2%), od njih 110, označilo je da „učenje pokretom” koristi u nastavi Hrvatskog jezika. Zatim slijedi Matematika u kojoj se pokretom koristi 61 ispitanik (70,1%). A na zadnjem su mjestu Likovna kultura i Priroda i društvo koje dijele isti postotak od 65,5%, što je ukupno 57 učitelja.

Slika 3. Učestalost korištenja „učnja pokretom” u nastavnim predmetima

Slika 4. Učestalost korištenja „učnja pokretom” u različitim dijelovima sata

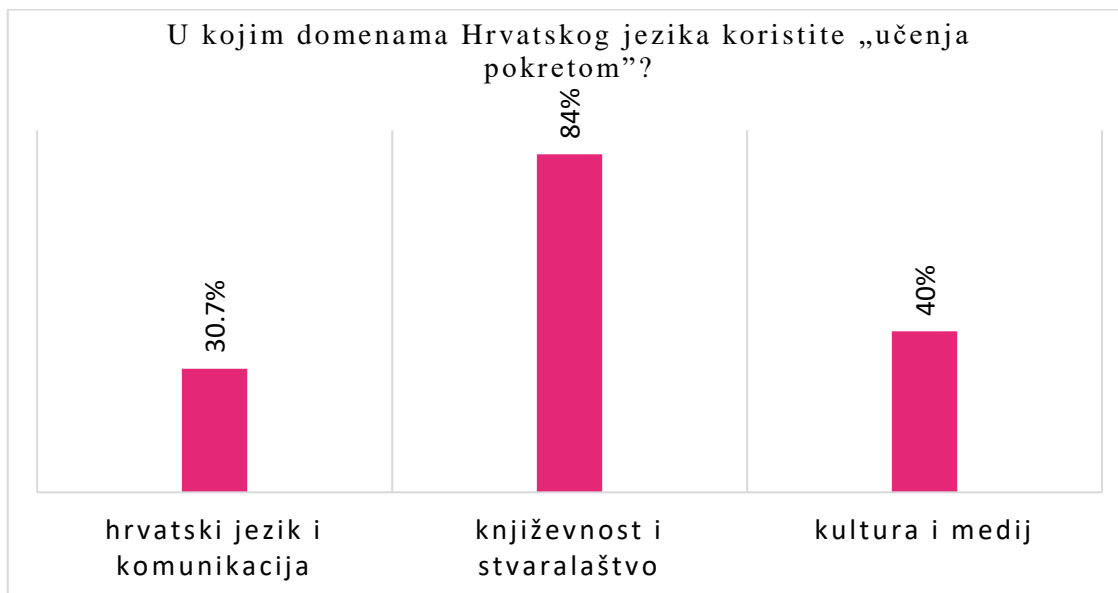
Iz priloženog grafa možemo zaključiti da najveći broj ispitanika, od njih 110 koji se služe „učenjem pokretom” u nastavi, koristi pokret upravo u uvodnom dijelu sata (Slika 4). To čini postotak od 64,5%, a brojačano se radi o 71 ispitaniku. Samo jedan ispitanik manje, dakle njih 70 (63,6%), služi se „učenjem pokretom” u završnom dijelu sata. Uvodni i završni dijelovi sata često uključuju aktivnosti vezane uz motivaciju i ponavljanje naučenog sadržaja, a takav oblik aktivnosti učitelji mogu provesti upravo kroz pokret, tj. igru. U glavnom dijelu sata „učenje pokretom” koristi 47 (42,7%) ispitanika, a u pripremnom dijelu njih 37 (33,6%). Dok uvodni, glavni i završni dio ima svaki nastavni predmet, pripremni dio pretežito se odnosi samo na Tjelesnu i zdravstvenu kulturu.

Slika 5. Raspodjela svrhe korištenja „učenja pokretom” u nastavi

Najveći broj sudionika istraživanja, njih čak 88 od 110 (80%), koristi „učenje pokretom” u motivacijskom dijelu sata (Slika 5). To možemo povezati s prethodnim pitanjem vezanim uz učestalost korištenja „učenja pokretom” kroz dijelove sata, u kojem se pokazalo da se upravo u uvodnom dijelu najviše učitelja koristi pokretom. Nakon motivacije slijedi korištenje „učenja pokretom” u svrhu ponavljanja. Takav odgovor dalo je 72 ispitanika što čini postotak od 65,4%. Nešto manje ispitanika koristi „učenje pokretom” za kratku stanku. Njih je svega 64 (58,2%). Za učenje novog sadržaja njih 50 (45,4%) koristi pokret. 16 (14,5%) je učitelja koji rade u produženom boravku označilo da „učenje pokretom” koriste za slobodno organizirano vrijeme. Tek 5 ispitanika, što iznosi niskih 4,5%, koristi „učenje pokretom” za neke druge aktivnosti poput *Braingyma* prije ispita znanja, igrokaza u Hrvatskom jeziku, geste koja prati govor tijekom davanja upute za rad, te kratke vježbe zbog rada na računalu. Jedan od sudionika

odgovorio je da „pokreti označavaju kako pravilno izgovoriti neki glas pa da ga godinama koristi ako učenik ne izgovara taj glas pravilno”.

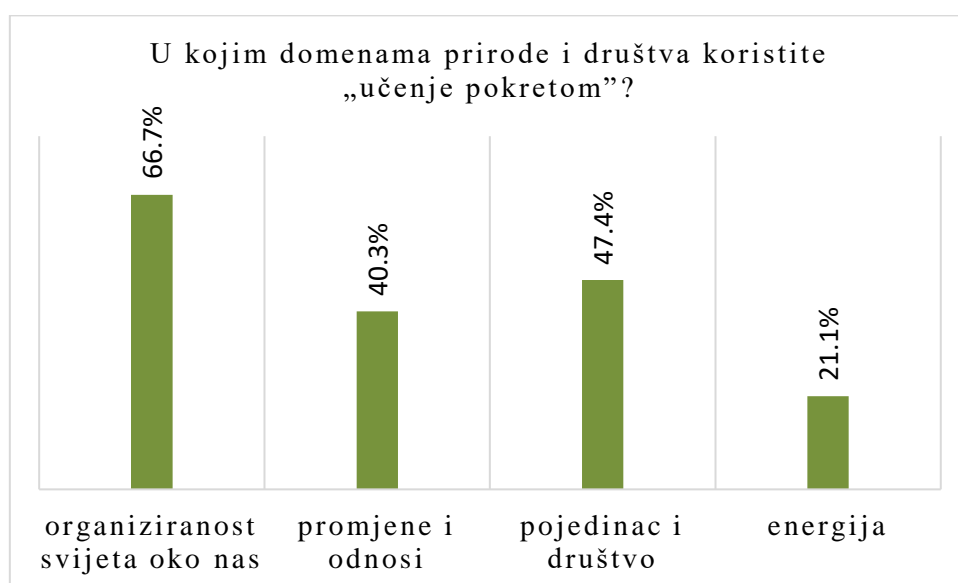

Slika 6. Upotreba „učenja pokretom” u domenama Hrvatskoj jezika

U Hrvatskom jeziku postoje 3 međusobno povezana predmetna područja. To su hrvatski jezik i komunikacija, književnost i stvaralaštvo te kultura i medij. Ukupan broj sudionika istraživanja koji koristi „učenje pokretom” u nastavi Hrvatskog jezika je 75 (Slika 6). Najviše njih, čak 63 (84%) koristi „učenje pokretom” u domeni književnost i stvaralaštvo. Ta domena temelji se na učenju i poučavanju jezičnim znanjima te na ovladavanju jezikom. U njoj je pokret dio procesa jer se hrvatski jezik razmatra i uči iz konteksta. Ovladavanje hrvatskog jezika uključuje razvoj mišljenja, intelektualnu i emocionalnu angažiranost, socijalni razvoj te motiviranost i potrebu za svrhovitom komunikacijom (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019c). U domeni kultura i medij 30 (40%) učiteljica i učitelja koristi „učenje pokretom”. U njoj prednjači važnost istraživanja veze između tekstova i njihovih oblika, između kultura življenja i društvenih odnosa, međudnos autora i publike te visoke umjetnosti i popularne kulture. Motivacija za ovakvu vrstu istraživanja traži od učenika aktivno sudjelovanje u nastavnom procesu (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019c). Najmanje učitelja, njih 23 (30,7%), koristi „učenje pokretom” u domeni hrvatski jezik i komunikacija. Ona se temelji na ovladavanju upotrebe hrvatskoga jezika u jezičnim djelatnostima slušanja, govorenja, čitanja, pisanja te međudjelovanja koja omogućuju stjecanje komunikacijske jezične kompetencije na hrvatskome standardnome jeziku (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019c).

Na pitanje anketnog upitnika koje je tražilo da se ukratko opiše upotreba „učenja pokretom” u nastavi Hrvatskog jezika, učitelji su dali raznolike odgovore. Mnogi od njih napisali su primjere vezane uz književnost i stvaralaštvo. To uključuje dramaturgiju književnoumjetničkog teksta, monolog, igrokaze (npr. kazalište sjena), dramske igre (npr. pantomima u kojoj se potrebno zamrznuti kao ptica u letu), sviranje ritma u pjesmi kroz broj slogova u stihu te pričanje priče pokretom. Jedan ispitanik dao je vrlo poseban primjer u kojem se učenici tijekom čitanja novog književnog djela kreću po razredu, te naglaskom pojedinih riječi spontano mijenjaju položaj tijela. Ostali primjeri odnose se na korištenje „učenja pokretom” u jezičnoj komunikaciji. Objašnjavanje osjećaja, riječi ili rečenica pokretom, neverbalna komunikacija, imitacija i mikropauze. Pojedini primjeri odnose se na pisanje i oblikovanje slova, učenje glasova, pisanje prstom po zraku ili klupi, učenje čitanja te držanja olovke. Jedan primjer govori o korištenje plesu pisanja, već ranije spomenutog u radu, kao izvrsne tehnike učenja i obrade slova.

Hrvatski jezik kao predmet otvara mnoge mogućnosti korištenja plesnih struktura u svakodnevnoj nastavi. Od samih učenikovih početaka, učenju pisanja slova, ples bi mogao biti korisna aktivnost (Kovačić i Škegro, 2015). Putem plesnih struktura učenici bi mogli naučiti sva slova abecede čime ne samo da bi znali pisati ista slova, nego ih i prikazati putem pokreta. Ples se također koristi i u raznim igrokazima u kojima učenici sudjeluju. Štoviše, ako se u igrokazu pojavljuje pjesma na koju bi učenici mogli pokazati plesne pokrete koje su naučili. Nadalje, ples može biti popratna radnja u slušanju nekog književnog djela. Na taj način učenici bi stvorili jedinstven umjetnički dojam koji su ostvarili putem plesnih pokreta.

Slika 7. Upotreba „učenja pokretom” u domenama Prirode i društva

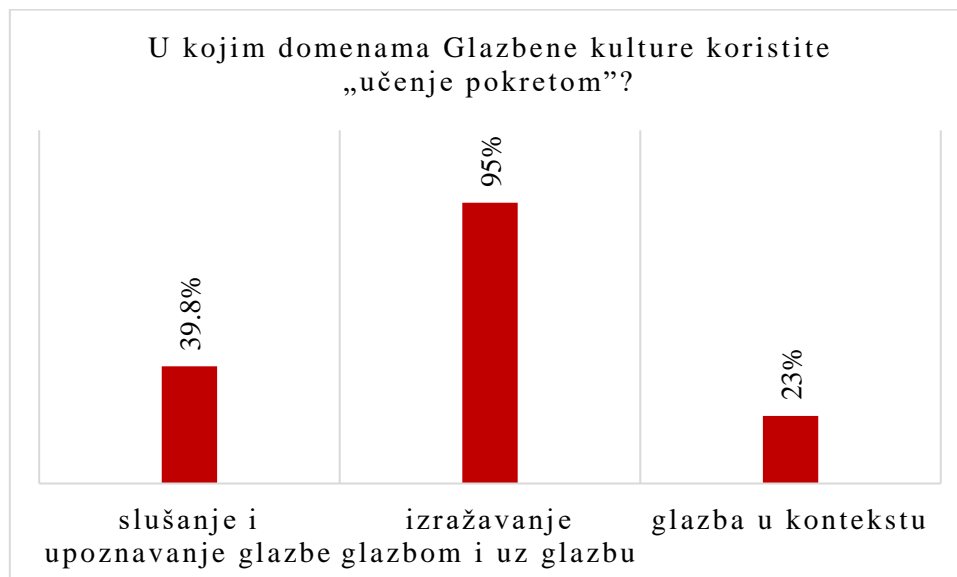
Razmatranjem grafa možemo zaključiti da je od ukupnog broja od 57 učitelja koji su označili da koriste „učenje pokretom” u nastavi Prirode i društva, njih 38 (66,7%) označilo da provode „učenje pokretom” kroz domenu organiziranost svijeta oko nas (Slika 7). Ta domena traži od učenika uključenost u proces i istraživanje djelovanja prirode i ljudi (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019d). Učenici sami trebaju doći do zaključka da čovjek može pozitivno i negativno utjecati na organiziranost svijeta oko sebe, a to mogu samo kroz pokret i raznovrsne aktivnosti. 27 učitelja (47,4%) tvrdi da koristi „učenje pokretom” u domeni pojedinac i društvo. Vođeni činjenicom da je čovjek društveno biće koje se ostvaruje životom u zajednici kao što su obitelj škola, vrtić i razred, od učenika se očekuje da razvije građansku svijest i postane aktivan građanin koji djeluje i pridonosi zajednici (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019d). Kao takav, učenik treba biti uključen u razne aktivnosti, kako bi i sam postao aktivan. Nadalje, 23 učitelja (40,3%) tvrdi da koristi „učenje pokretom” u domeni promjene i odnosi čije nam i samo ime kaže da je ključan razvoj socijalizacije i identiteta što ne možemo postići ukoliko ne vodimo aktivan stil života, a njih svega 12 (21,1%) tvrdi da koristi „učenje pokretom” u domeni energija koja je povezana sa shvaćanjem važnosti načina proizvodnje, prijenosa, pretvorbe i upotrebe energije (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019d).

Neki od primjera učitelja koji koriste „učenje pokretom” u nastavi Prirode i društva vezani su uz procese u prirodi kao što su vremenske pojave, prostorni odnosi (smjer gore, dolje, lijevo, desno i strane svijeta), godišnja doba, duljina dana i noći, kruženje vode i planeta, pokreti životinja, i razni drugi uglavnom provedeni kroz igru. Ostali primjeri odnose se na život ljudi, a to su zanimanja, zdravlje, promet, mjerenje pulsa, položaj tijela (npr. čučanj), dramatizacija životnih situacija te kultura. Poneki učitelji spomenuli su izvanučioničku nastavu i praktičnu nastavu koja se također ubraja u vrstu nastave „učenja pokretom”. Jedan od inovativnijih i maštovitijih primjera odnosio se na opisivanje energije pokretom i to brojevima od 1 do 3, počevši od jedan koji predstavlja najslabiju energiju. U jednom se primjeru naglasilo da je pokret nužan u svim domenama i konceptima Prirode i društva. Na taj način, učenici bi bili vođeni kroz život iskustvom koje su stekli kroz svoje školovanje, a ne riječima naučenim napamet i slikama iz udžbenika.

U nastavi Prirode i društva kriju se mnogi sadržaji čiji bi se ishodi mogli ostvariti putem plesa. Ples potiče razvoj učenikove percepcije prostora oko sebe, te mu pomaže u lakšoj orijentaciji u nepoznatom mjestu. Ples se također veže uz narodnu glazbu koja spada u vrlo važnu baštinu svakoga kraja. Učenici bi mogli putem plesa na takvu vrstu glazbe sami odrediti njezine značajke te po čemu se pjesme jednog kraja razlikuju od pjesama iz drugih krajeva.

Jedna od aktivnosti u kojoj bi učenici mogli stvoriti percepciju smještaja gradova na karti Republike Hrvatske, je upravo plesom po učionici. Svaki dio učionice predstavljao bi jedno mjesto na krati, čime bi učenici učili plesom tj. iskustvom, a ne suhoparnim učenjem napamet.

Iz priloženog možemo zaključiti da se od ukupnom broja od 87 ispitanika koji upotrebljavaju „učenje pokretom” u nastavi, svi koriste upravo u Glazbenoj kulturi (Slika 8). Njih čak 83, što čini visoki postotak od 95,4%, čini to u domeni izražavanje glazbom i uz glazbu. Ovakvi rezultati bili su očekivani jer, kao što i ime domene kaže, izražavanje glazbom i uz glazbu jedino se može ostvariti kroz pokret. Po kurikulumu Glazbene kulture, od učenika se očekuje izvedba glazbenih aktivnosti kao što su pjevanje, sviranje, glazbene igre, glazbeno stvaralaštvo i pokret uz glazbu što će im omogućiti cjeloviti doživljaj glazbe i razvoj glazbenih sposobnosti i kreativnosti (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019e). 34 učitelja (39,8%) koristi „učenje pokretom” u domeni slušanje i upoznavanje glazbe, što znači da ostali ispitanici ne koriste pokret tijekom slušanja skladbi. Potrebno je aktivno slušanje glazbe kako bi učenici bili s istom upoznati, i kako bi mogli doživjeti, razumjeti i vrednovati glazbu (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019e). Najmanje ispitanika koristi „učenje pokretom” u domeni glazba u kontekstu, njih svega 20, što čini 23%. Važnost ove domene odražava se na kulturnu baštinu i glazbenu umjetnost općenito. Sve 3 domene usko su povezane te se međusobno isprepliću.

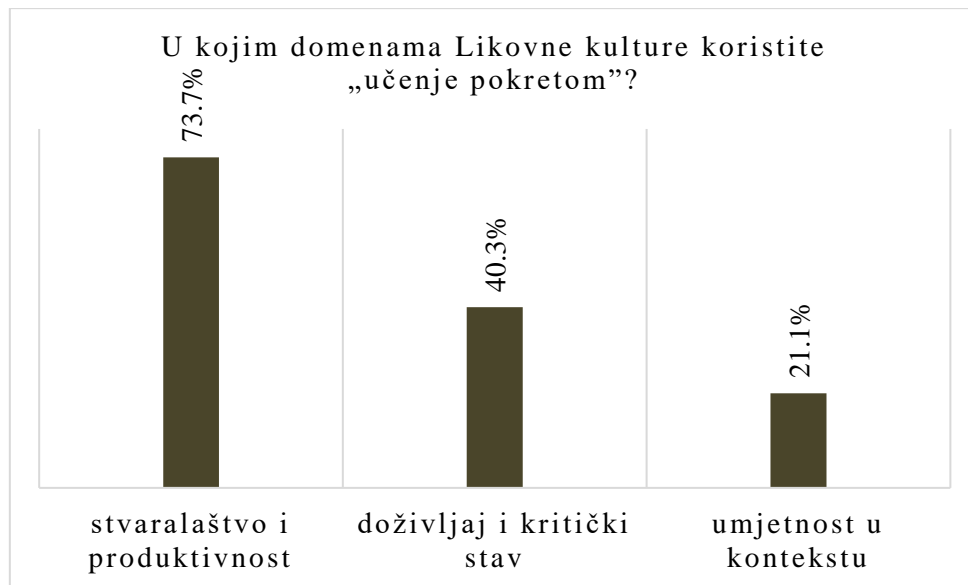
Slika 8. Upotreba „učenja pokretom” u domenama Glazbene kulture

Mnogo primjera ispitanika povezano je uz razne vrste plesa, pokreta uz ritam i improvizaciju, što je i propisano kurikulumom. Neki od primjera odnose se na aktivnosti s instrumentima, kao što su sviranje, dirigiranje, oponašanje zvukova glazbala i tijeloglazba.

Ostali primjeri odnose se na sviranje ritma, doba, melodijski i ritamski diktat, slušanje glazbe kroz pokret, glazbena igra, izražavanje tempa i dinamike, razvijanje osjećaja za melodiju, ilustriranje teksta pjesme i doživljaj glazbe tijelom. Jedan primjer aludirao je na to da učenici pjesmu bolje pamte uz pokret jer se glazba treba doživjeti tijelom i duhom da bi doživljaj bio potpun. Jer, kako je jedan ispitanik napisao, pokret i glazba su gotovo nerazdvojni.

Gotovo da je nemoguće zamisliti sat Glazbene kulture bez pratnje plesnih struktura. Tijekom slušanja folklorne glazbe te učenja njezine povijesti i značajki, ples je izvrsna aktivnost učenja iskustvom. Također, glazbeni dojam stvorio bi se na temelju plesnih pokreta koji bi učenici proizveli, te na taj način povezali njihov mišljenje s osjećajem koji glazba pobuđuje. Ponekad se pokretom može opisati puno veći i važniji osjećaji nego samo razgovorom. Ponekad je i ples na tišinu prilika da učenici nauče važnost glazbe i zvuka općenito. Duljina doba mogla bi se naučiti putem koreografije koji bi učenici osmislili. Ovdje je važno uočiti kakve pokrete učenici rade na teške dobe, a kakve na lake. Nakon izvedene koreografije, učenici bi mogli razgovorom osvijestiti i opisati zašto su odabrali baš takve vrste pokreta (nježne, kratke, duge, oštre, lake, itd.). Spajanjem glazbe i plesa općenito, učenicima se razvija slušni dojam u svim aspektima njihovog razvoja. Iako je jednostavan, svakako nije najbolji pristup reći učenicima da sjede mirno dok slušaju skladbu, jer se putem plesnih pokreta učenik može u potpunosti umom i tijelom izraziti, što uključuje njegov doživljaj i osjećaj.

57 od 87 (65,5%) učitelja označili su da koriste „učenje pokretom” u nastavi Likovne umjetnosti (Slika 9). Njih 42 (73,7%) koristi pokret upravo u domeni stvaralaštvo i produktivnost. Centar ove domene upravo je praktično i teorijsko upoznavanje raznih tehnika slikanja i umjetničkih koncepata koje služe kao temelj učenikovog stvaralačkog izražaja. Nešto manji broj učitelja označilo je da sa koriste „učenje pokretom” u domeni doživljaj i kritički stav. Takvih je 23 (40,3%). U ovoj domeni potiče se razvoj percepcije, kreativnosti, komunikacijskih vještina i kritičkog mišljenja kao trajnih vrijednosti (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019f). Od učenika se očekuje da formiraju argumentirani stav o likovnim djelima, stvaralaštvu i kulturnoj baštini. Također, potiče ih se na aktivno sudjelovanje u kulturnim i umjetničkim događajima, što također iziskuje „učenje pokretom”. Na zadnje mjestu je domena umjetnost u kontekstu u kojoj 12 učitelja (21,1%) koristi pokret pri učenju novih sadržaja. Umjetnost u kontekstu nalaže razumijevanje likovnih djela, stilskih imena i suvremenog okružja u učenju i poučavanju (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019f).

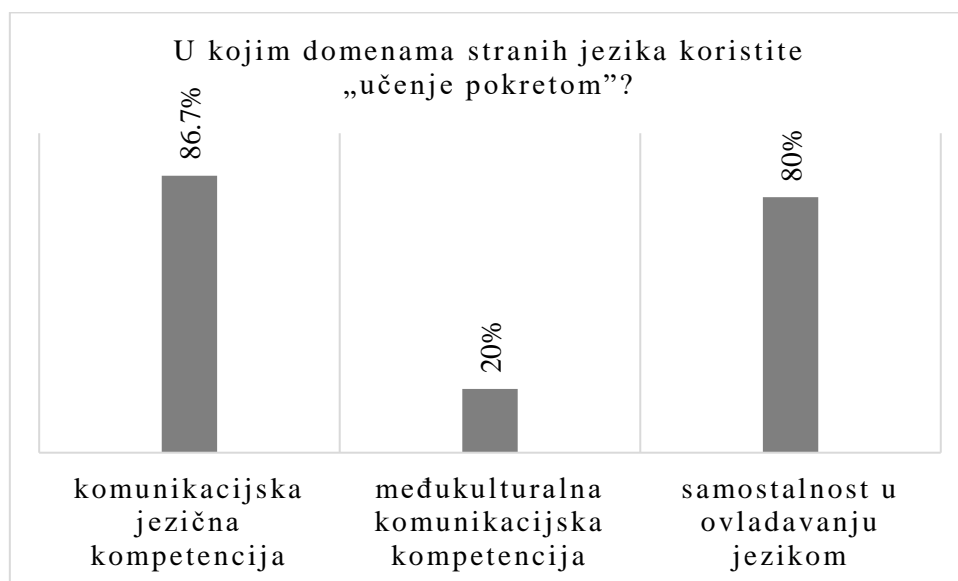

Slika 9. Upotreba „učnja pokretom” u domenama Likovne kulture

Primjeri korištenja pokreta u Likovnoj umjetnosti koje su ponudili ispitanici, većinom se odnose na način slikanja (npr. pokreti kista, pokazivanje smjerova crta, smještaj na papiru, itd.). Neki primjeri odnose se na aktivnu stanku, usporedbu ritma u Likovnoj i Glazbenoj kulturi, didaktičke igre, prikazivanje mase i tijela u prostoru, doživljaj umjetničkih djela i kompozicija, fotografiranje, demonstracija i na približavanje apstraktnog pojma. Jedan primjer bio je vezan uz aktivnosti prikazivanja plesa točaka i crta na plohi te pokušaj dočaravanja pokreta na slici. Jedan učitelj pod primjer je napisala da je prije likovnog rada potrebno osloboditi ruku za likovno izražavanje.

Nastava Likovne kulture usko je vezana uz pokret. Bez pravog pokreta ruke ne bismo dobili jedinstvena umjetnička djela od učenika. Plesom bi učenici mogli povezati doživljaj pokreta s doživljajem likovnog umjetničkog djela. Kao što Torzillo i Sorin (2018) naglašavaju, umjetnost i ples imaju zajedničku značajku koju karakterizira sloboda. U ovom slučaju sloboda pokreta plesom i sloboda pokreta ruke u slikanju. Samom izvedbom plesa, učenici bi mogli razviti određene pokrete ruku potrebne za bolju vještinu crtanja i slikanja, ali i razviti kritičko i kreativno mišljenje i kretanje. Osim davanja motiva i poticanja učenika na crtanje i slikanje prototipnih oblika kao što su kuća, srce, životinja, obitelj itd., učenici bi mogli naslikati njihov doživljaj potaknut npr. glazbom. Određena vrsta glazbe nagnala bi ih na ples i korištenje određenih pokreta (kratkih, dugih, laganih, brzih, itd.) što bi im uvelike pomoglo u zamišljanju i doživljavanju samog likovnog zadatka. Nakon takve aktivnosti, učenici bi mogli prikazati vlastiti ples putem slikanja na papiru.

Od 110 ispitanika koji koriste pokret u nastavi, njih 15 su nastavnici stranog jezika (Slika 10). Njih 13 koriste „učenje pokretom” u domeni komunikacijska jezična kompetencija. Ona podrazumijeva korištenje stranog jezika u svrhu komunikacije i ostvarenja komunikacijske situacije. Jedan manje ispitanik, dakle njih 12 (80%), koristi pokret u domeni samostalnost u ovladavanju jezikom. Ona uključuje preuzimanje odgovornosti za vlastito učenje jezika koje je preduvjet njegova cjeloživotnog razvoja. Svega 3 ispitanika (20%) koristi „učenje pokretom” u domeni međukulturalna komunikacijska kompetencija koja uključuje život u višejezičnome i višekulturalnome svijetu te proučavanje stranoga jezika na svim razinama (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019g).

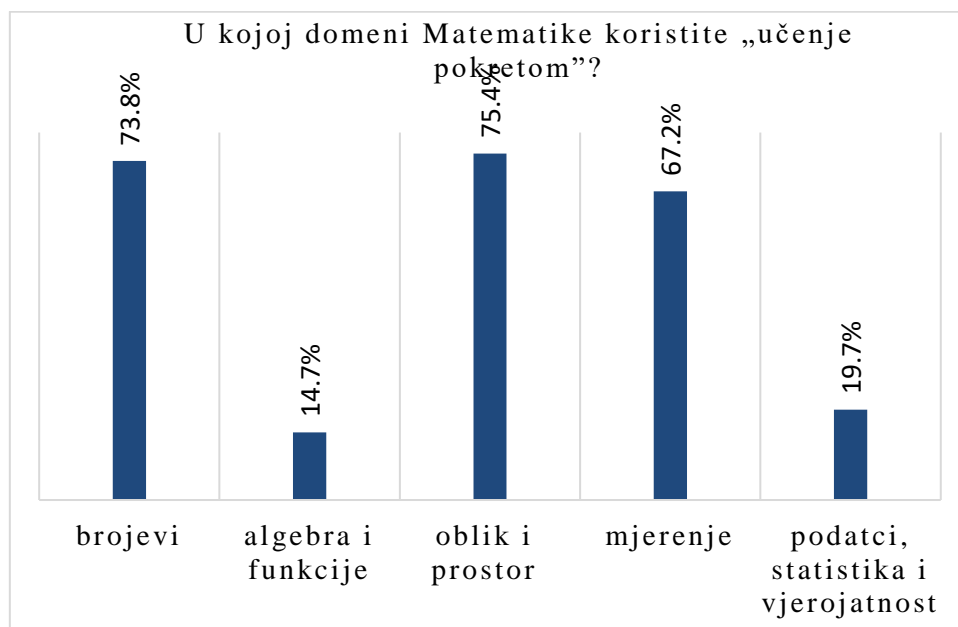
Slika 10. Upotreba „učnja pokretom” u domenama stranih jezika.

Na pitanje da ukratko opišu upotrebu „učenje pokretom” u stranome jeziku, ispitanici su dali raznovrsne primjere. Najviše su se referirali na upotrebu TPR (*Total Physical Response*) metode koja uključuje cijelo tijelo u nastavni proces. Ostali primjeri uključivali su aktivnosti kao što su učenje vokabulara kroz povezivanje pokreta i riječi, pantomimu kojom učenici iskazuju osjećaje, radnje ili dijelove tijela, tijekom izvedbe pjesme na stranome jeziku te razne jezične igre (npr. *Simon Says*).

Strani jezik jednostavnije je i brže učiti putem plesa. Ples je na neki način vrsta komunikacije baš kao i jezik. Zbog toga su oni usko vezani i nadopunjuju jedno drugo. Strani jezik učenici često uče putem izvedbi različitih pjesama vezanih uz učenje novog vokabulara ili pak gramatike. Svaka pjesma ima svoju koreografiju, čime učenici značenje stranih riječi povezuju

s određenim pokretom. Općenito u nastavi stranoga jezika, ključno je korištenje mnogo demonstracije. Izbjegavanjem prevođenja stranih riječi na hrvatski jezik, učenicima je potrebno na slikovit i jednostavan način prikazati značenje svake riječi. Odličan način za to je upravo putem plesa uz koji se učenici mnogo zabave, ali i povežu pokret uz samo značenje riječi.

Ukupan broj ispitanika koji koriste pokret u domenama Matematike je 61 (Slika 11). Njih 46 (75,4%) koristi „učenje pokretom” u domeni oblik i prostor koja se odnosi na razvijanje osjećaja za oblik i odnos među njima i na geometriju. Od učenika se očekuje korištenje geometrijskim priborom i tehnologijom kako bi izveli geometrijske transformacije, istraživanje i primjenjivanje njihovih svojstva i uspostavljanje veza među njima (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019h). Tek 1 ispitanik manje (73,8%) označio je da koristi pokret u domeni brojevi u kojoj učenici usvajaju apstraktne pojmove kao što su broj i brojevni skupovi te razvijaju vještinu operacijskih radnji (kurikulum mat). 41 ispitanik (67,2%) koristi „učenje pokretom” u domeni mjerenje. Kako i samo ime kaže, potreban je pokret i aktivnost učenika kako bi sudjelovali u procesu mjerenja. U domeni podatci, statistika i vjerojatnost 12 učitelja koristi pokret kroz prikazivanje i interpretiranje različitih tablica i grafova ispunjenih podacima. To uključuje mjerenje statistike što Matematika od 1. do 4. razreda ne obrađuje. Najmanji broj ispitanika, svega njih 9 (14,7%) koristi pokret u domeni algebra i funkcije koje su vezane uz rješavanje jednadžbi što matematika od 1. do 4. razreda također ne obrađuje.

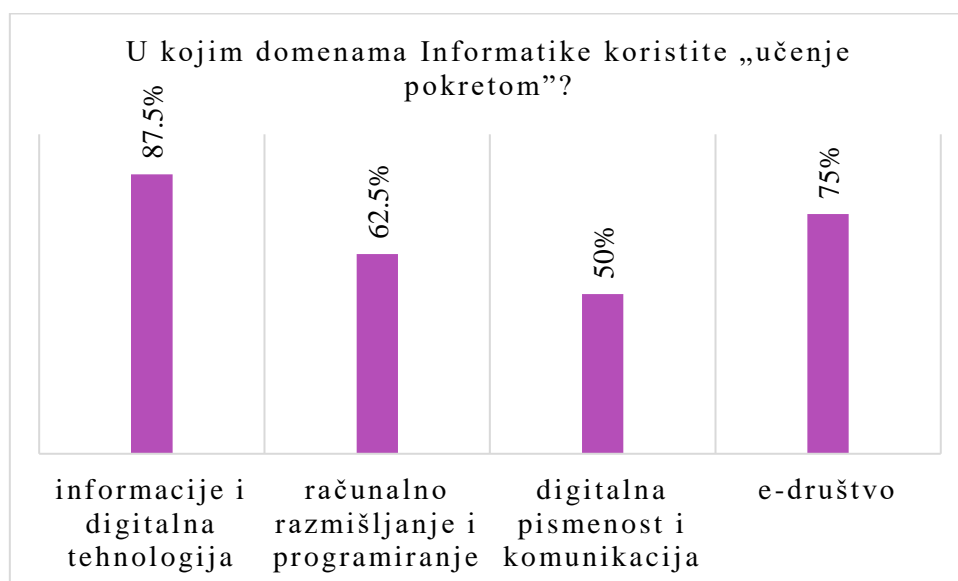

Slika 11. Korištenje „učenja pokretom” u domenama Matematike

Mnogi primjeri učitelja odnose se na brojeve. Kao što su uzastopni brojevi, redni brojevi, parni i neparni brojevi, računske operacije, brojevnica, niz, brojanje u ritmu, pisanje brojeva prstom po zraku, odnos među brojevima, zadatci riječima, matematička gusjenica i različite dramske igre novaca. Ostali primjeri uključuju geometriju kao što su mjerenje predmeta u razredu, odnos oblika i prostora, opisivanje geometrijskih likova hodanjem, kotrljanje kugle i procjena veličine geometrijskih oblika.

Baš kao i u nastavi Hrvatskog jezika, učenje pisanja brojeva moglo bi se ostvariti putem korištenja aktivnosti plesa. U matematici, važno je znati i razumjeti svaki broj, ponajviše kada se radi o nastavi od 1. do 4. razreda kada se učenici tek upoznaju s pojmom svakog broja. Smišljanjem pokreta učenici bi razvili vještinu pisanja koju bi povezali uz apstraktno razumijevanje brojeva općenito. Različiti stilovi plesa kriju različite elemente matematike. Samo neki od njih su latinoamerički plesovi s posebnim ritmom, balet koji je pun različitih linija, dijagonala i kutova, te suvremeni ples u kojem je bitan odnos tijela s prostorom.

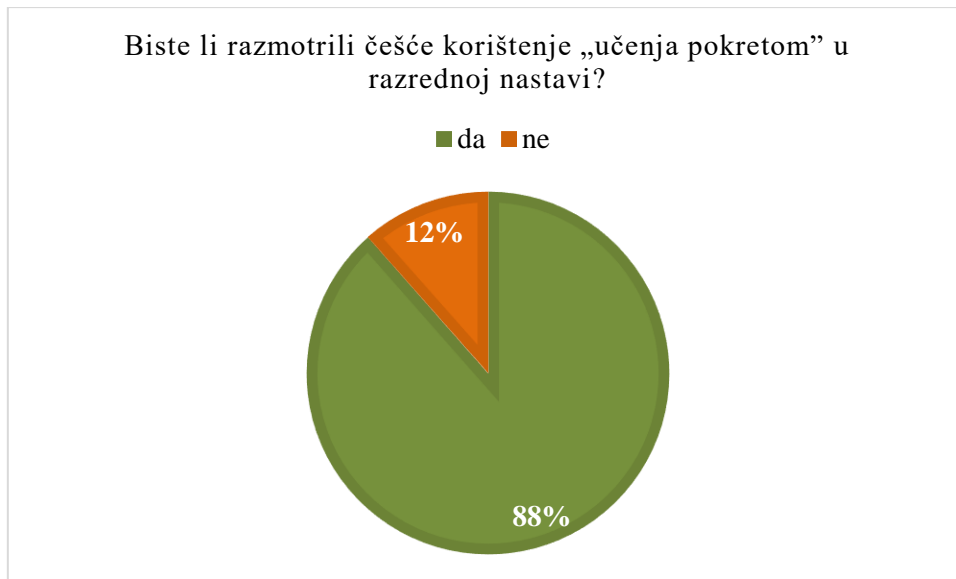
Od 110 učitelja koji koriste „učenje pokretom” u nastavi, njih samo 8 predaje Informatiku (Slika 12). U domeni informacije i digitalna tehnologija 7 ispitanika (87,5%) koristi pokret. Ova domena uključuje znanja vezana uz računalo i obradu podataka. Domenu e-društvo koristi samo jedan ispitanik manje (75%). To je izvor mogućnosti za upotrebu raznih e-usluga koje društvo pruža (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019i). Nadalje, domena računalno razmišljanje i programiranje bavi se objašnjavanjem samog rada računala. Na zadnjem mjestu je domena digitalna pismenost i komunikacija u kojoj pokret koristi samo 4 ispitanika (50%).

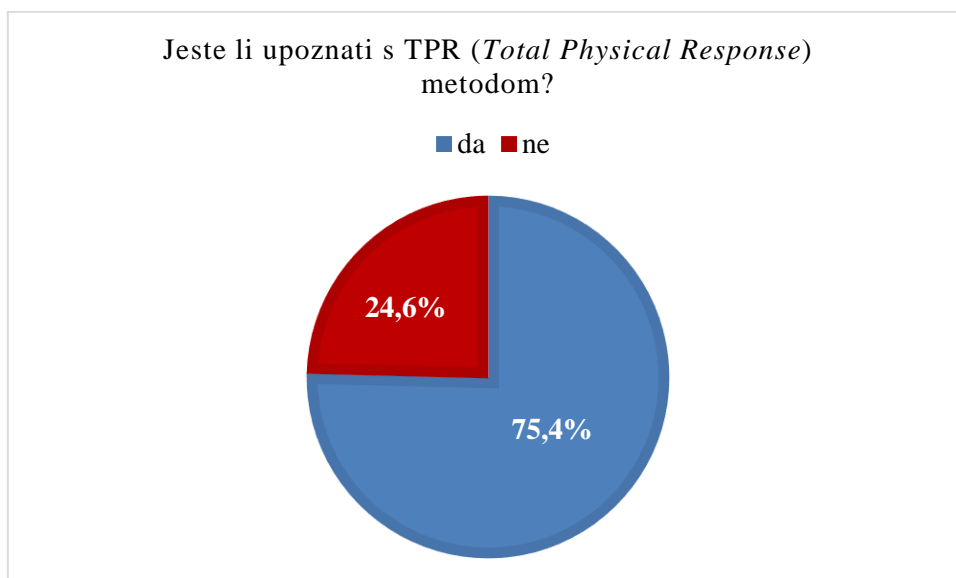
Slika 12. Korištenje „učenje pokretom” u domenama Informatike

Učitelji su dali svega nekoliko primjera vezanih uz motivaciju, kratku stanku, vježbe razgibavanja ruku i prstiju zbog rada na računalu te pantomima za ponavljanje pojmova.

Nastava informatike može se povezati uz ples na različite načine. Jedan od njih je motivacija. Zbog dugog rada na računalu u kojem učenici najčešće nepravilno sjede i kvare svoje zdravlje, ples može biti izvrsna motivacija za daljnji rad. Ples također može biti aktivnost u kojoj se učenici razgibavaju za sam rad na računalu.

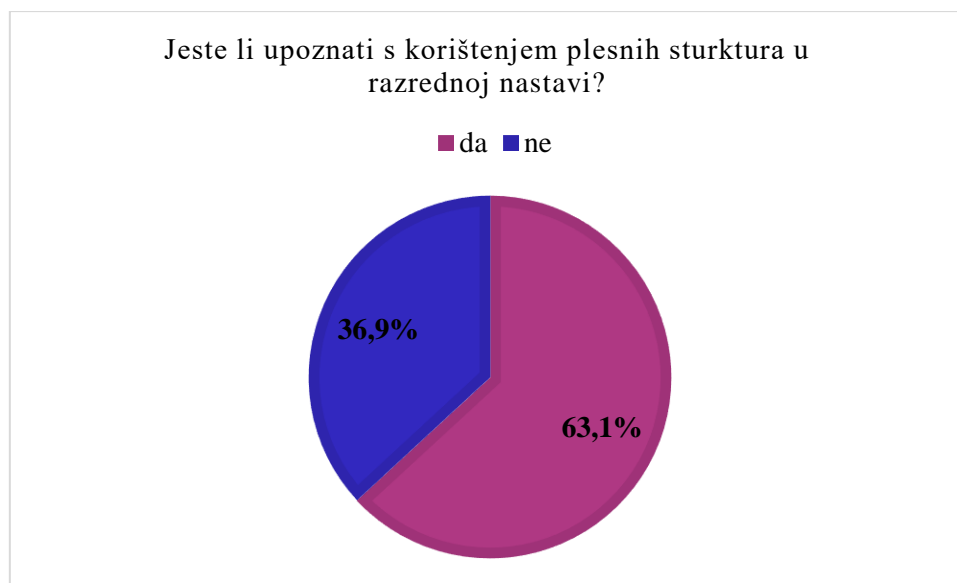
Slika 13. Želja za češćim korištenjem „učenja pokretom” u nastavi

Slika 14. Poznavanje TPR (*Total Physical Response*) metode

Tek neki od učitelja ne bi koristili više pokreta i aktivne nastavi u svom poučavanju. Takvih je 14 što čini 12%. S druge strane, njih čak 108 (88%) koristili bi „učenje pokretom” češće u svojoj nastavi (Slika 13).

Neki učitelji nisu upoznati s TPR (*Total Physical Response*) metodom učenja stranog jezika kroz tjelesni pokret. Njih 30 (25%) ju ne koristi niti zna nešto više o njoj. 92 ispitanika (75,4%) s tom metodom su upoznati (Slika 14).

Slika 15. Poznavanje plesnih struktura u razrednoj nastavi

Od 122 ispitanika, 77 učitelja (63,1%) upoznati su s korištenjem plesnih struktura u razrednoj nastavi, dok njih 45 (36,9%) nije upoznato (Slika 15). Kao primjere korištenja plesnih struktura naveli su nekoliko predmeta. Najviše ispitanika reklo je da koristi plesne strukture u predmetu Tjelesna i zdravstvene kulture tijekom učenja raznovrsnih plesnih pokreta. Na drugom mjestu je Glazbena kultura, u kojoj sudionici koriste ples tijekom učenja skladbe, izvođenja tjeloglazbe, kretanjem u ritmu, *repanjem* i u učenju folklor. Mnogo ispitanika navelo je predmet Priroda i društvo kao izvor mnogih plesnih struktura. Samo neki od primjera uključuju učenje narodnih običaja, učenje dječjih plesova iz različitih krajeva Republike Hrvatske, u oponašanju prirodnih pojava i zanimanja te učenja dana u tjednu i mjesece po redu. U samo jednom primjeru sudionik istraživanja navodi da koristi ples u nastavi Engleskog jezika i to uz učenje nove pjesme. Najmanje primjera naveli su za predmete Matematike, Informatike i Hrvatskog jezika. U Informatici ispitanik koristi ples kao vježbu opuštanja ruku i tijela radi dugog rada na računaru, u Hrvatskom jeziku kao interpretaciju pjesme te u Matematici kao pomoć u prikazu parnih i neparnih brojeva. Nekoliko ispitanika navelo je da koristi plesne strukture u

mikropauzama, u izvannastavnim aktivnostima te u raznim priredbama. Zanimljiv primjer dao je ispitanik koji je napisao da njegovi ili njezini učenici prepoznaju, pamte i povezuju određene pojmove i strukture prema naučenim plesnim pokretima i to provode u svim nastavnim predmetima.

10. ZAKLJUČAK

Rezultati ovog istraživanja ukazuju na to da većina učitelja koristi pokret u svojoj nastavi, ali i dalje ima onih koji ga ne koriste uopće. Takvi odgovori povlače pitanje što učenici rade na satu Tjelesne i zdravstvene kulture u kojoj se od njih očekuje potpuna tjelesna aktivnost tj. pokret. Dio ispitanika koji koristi pokret u svojoj nastavi, najviše ga koristi upravo na satu Tjelesne i zdravstvene kulture i Glazbene kulture kroz aktivnosti plesa. Po odgovorima tih ispitanika, pokret je u njihovoj nastavi zastupljen u svim domenama svakoga predmeta, jer nema domene koju niti jedan ispitanik nije označio. Iako su plesne strukture propisane nastavnim planom i programom te predmetnim kurikulumom, njome se ne koriste svi nastavnici. Štoviše, 36,9% ispitanika uopće nije upoznato s upotrebom plesnih struktura u nastavi. TPR (*Total Physical Response*) metodom također nisu upoznati svi ispitanici, njih 25%, iako je vrlo česta u nastavi stranih jezika.

Mnogi ispitanici dali su vrijedne primjere korištenja „učenja pokretom” u svojoj nastavi, ali treba uzeti u obzir da je anketni upitnik postavljen i rješavan u *online* obliku čime se nameće činjenica da su ga ponajviše rješavali oni učitelji koji su bili zainteresirani za navedenu temu rada. Također, još uvijek postoji mnogo nastavnika koji nisu dovoljno informatički pismeni za rješavanje ovakvog upitnika pa takvima nije bio dostupan.

Iako anketnim pitanjima potaknuti na razmišljanje o raznolikoj upotrebi pokreta u nastavi, postoje i dalje oni ispitanici koji ne bi razmotrili češću upotrebu pokreta kao dio nastavnog procesa. Takav stav mogao bi se izbjeći povećanjem svijesti o važnosti korištenja pokreta u nastavi dodatnim edukacijama na tu temu kojima bi učitelji mogli znati više o pozitivnim aspektima takve nastave i dobiti raznovrsne primjere koje bi mogli primijeniti na svoju nastavu. Primjer je eksperimentalni program Škola za život koji se bavi upravo unapređenjem novih oblika metoda rada i nastavnih sredstava kojima bi se povećala ne samo učenikova motivacija i zadovoljstvo, već i motivacija nastavnika.

Ovakvi rezultati su s jedne strane pohvala onim nastavnicima koji koriste ples i pokret u svojoj nastavi, ali su i poziv onim učiteljima koji se ne koriste pokretom u nastavnom procesu, za daljnjom edukacijom i promidžbom takve vrste nastave, jer najučinkovitije učenje je učenje iskustvom.

LITERATURA

- Acman, J. i Doutlik, K. (2016). Pokretom kroz nastavu matematike. *Poučak*, 17 (68), 4-14.
- Bingula, K. (2017). *Plesne strukture* (Završni rad). Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Braković, G. (2015). *Korelacija glazbe, pokreta i plesa* (Diplomski rad). Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Buggle, F. (2002). *Razvojna psihologija Jeana Piageta*. Jastrebarsko: Naklada Slap
- Eret, L. i Jagnjić, N. (2020). The Confirmation of Montessori Postulates in Contemporary Educational Neuroscience. *Croatian Journal of Education*, 22 (4), 1227-1253. <https://doi.org/10.15516/cje.v22i4.3751>
- Gajnik Vrđuka, A. i Žic Ralić, A. (2013). Orijentalni ples kao aktivnost slobodnog vremena osoba s intelektualnim teškoćama. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 49 (1), 194-203.
- Geršak, V. (2015). Dance in the Slovenian kindergarten curriculum. *Školski vjesnik*, 64 (3), 399-410.
- Jenko Miholić, S. (2017). *Kineziološke kompetencije učitelja primarnog obrazovanja u Republici Hrvatskoj* (Disertacija). Kineziološki fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- Kovačić, M. i Škegro, M. (2015). Ples pisanja. *Dijete, vrtić, obitelj*, 20 (77/78), 19-23.
- Lenković, M. (2018). Ples mrtvaca na beramskim freskama u crkvi sv. Marije na Škrilinah . *Obnovljeni Život*, 73. (3.), 397-410.
- Lovrenović, M. (2016). *Plesne strukture u predškolskom odgoju* (Završni rad). Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Lučić, D. (2015). *Komunikacija između radilica medonosne pčele (Apis mellifera carinca) – pčelinji ples* (Završni rad). Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek, Sveučilište Josipa Strossmayera u Osijeku.
- Mardešić, D. i sur. (2016). *Pedijatrija*. Zagreb: Školska knjiga.
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MZO]. (2019a). Nacionalni kurikulum Republike Hrvatske za predškolski, osnovnoškolski i srednjoškolski odgoj i obrazovanje. Preuzeto: <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/125>

Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MZO]. (2019g). Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Engleski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. Preuzeto: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_139.html

Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MZO]. (2019e). Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj. Preuzeto: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_151.html

Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MZO]. (2019c). Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. Preuzeto: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html

Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MZO]. (2019i). Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Informatike za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. Preuzeto: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_03_22_436.html

Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MZO]. (2019f). Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Likovne kulture za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. Preuzeto: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_162.html

Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MZO]. (2019h). Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Matematike za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. Preuzeto: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_146.html

Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MZO]. (2019d). Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Prirode i društva za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. Preuzeto: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_147.html

Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MZO]. (2019b). Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Tjelesne i zdravstvene kulture za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. Preuzeto: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_27_558.html

Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MZO]. (2020). Škola za život. Preuzeto: <https://skolazazivot.hr/>

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa [MZOŠ]. (2016). Odluka o Nastavnom planu i programu za osnovnu školu. Preuzeto: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_09_102_2319.html

- Obrenović, M. (2021). Učenje pokretom radi lakšeg pamćenja. *Varaždinski učitelj*, 4 (5), 394-400.
- Obrenović Ovčar, M. (2021). Novi pristupi kod mlađih učenika. *Varaždinski učitelj*, 4 (6), 319-324.
- Petaros, A. (2006). Ples u medicinskoj tradiciji. *Acta medico-historica Adriatica*, 4 (2), 277-288.
- Prskalo, I. (2007.). Kineziološki sadržaji i slobodno vrijeme učenica i učenika mlađe školske dobi. *Odgojne znanosti*, 9(2), 161-173.20.
- Prskalo (2013.). Kinesiological Activities and Leisure Time of Young School-Age Pupils in 2007. and 2012. *Croatian Journal of Education*, 15(1), 109-128.
- Ružić, L., Mohar, S. i Radman, I. (2014). Interactive dance: an exciting way to enhance children's physical activity level. *Kinesiology*, 46 (Supplement 1.), 67-74.
- Sučević, M. (2014). *Predoperacijsko razdoblje u teoriji Jeana Piageta* (Završni rad).
- Torzillo, M. i Sorin, R. (2018). Dancing toward each other: Dance in the primary school classroom. *International Journal of Interdisciplinary Educational Studies*, 13, 31-48.
- Tomljenović, Z. i Novaković, S. (2012). Integrated teaching – a project in primary school elective art classes. *Metodički obzori*, 7(2012)1 (14), 119-134.
- Uhrinová, M., Kožuchová, M. i Zentko, J. (2016). Folk Dance as a Tool of Mutual Communication with Regard to Primary Education. *Informatologia*, 49 (1-2), 1-8.
- Živko-Rožman, A. (2021). Učenje pisanja uz pomoć fonomske metode. *Varaždinski učitelj*, 4 (6), 526-531.

PRILOZI

Prilog 1. Pitanja anketnog upitnika:

1. Spol: M/Ž
energija
Ukoliko koristite u Prirodi i društvu, ukratko opišite kako.
2. Kojoj dobnoj skupini pripadate?
do 25, 25 – 35, 35 – 45, 45 – 55, više od 55
3. U kojem razredu predajete?
1./2./3./4.
4. Koriste li „učenje pokretom“ u nastavi?
da/ne
5. Koliko često koristite „učenje pokretom“ u nastavi?
redovito (skoro svaki dan)
povremeno (nekoliko puta tjedno)
rijetko (nekoliko puta mjesečno)
vrlo rijetko (nekoliko puta godišnje)
nikada (ne koristim uopće)
6. U kojim predmetima koristite „učenje pokretom“?
Hrvatski jezik
Matematika
Priroda i društvo
Glazbena kultura
Tjelesna i zdravstvena kultura
Likovna kultura
Informatika
strani jezik
7. U kojem dijelu sata najčešće koristite „učenje pokretom“?
uvodni dio
pripremni dio
glavni dio
završni dio
8. U koju svrhu koristite „učenje pokretom“?
za motivaciju
za provjeru znanja
za ponavljanje
za kratku stanku
za učenje novog sadržaja
za slobodno organizirano vrijeme
za nešto drugo
Ukoliko ste na prethodno pitanje odgovorili „za nešto drugo“, navedite što.
9. U kojoj domeni Hrvatskog jezika najčešće koristite „učenje pokretom“?
hrvatski jezik i komunikacija
književnost i stvaralaštvo
kultura i medij
Ukoliko koristite u Hrvatskom jeziku, ukratko opišite kako.
10. U kojoj domeni Prirode i društva najčešće koristite „učenje pokretom“?
organiziranost svijeta oko nas
promjene i odnosi
pojedinaac i društvo
11. U kojoj domeni Glazbene kulture najčešće koristite „učenje pokretom“?
slušanje i upoznavanje glazbe
izražavanje glazbe i uz glazbu
glazba u kontekstu
Ukoliko koristite u Glazbenoj kulturi, ukratko opišite kako.
12. U kojoj domeni Likovne kulture najčešće koristite „učenje pokretom“?
stvaralaštvo i produktivnost
doživljaj i kritički stav
umjetnost u kontekstu
Ukoliko koristite u Likovnoj kulturi, ukratko opišite kako.
13. U kojoj domeni stranoga jezika najčešće koristite „učenje pokretom“?
komunikacijska jezična kompetencija
međukulturalna komunikacijska kompetencija
samostalnost u ovladavanju jezikom
Ukoliko koristite u učenju stranoga jezika, ukratko opišite kako.
14. U kojoj domeni Matematike najčešće koristite „učenje pokretom“?
brojevi
algebra i funkcije
oblik i prostor
mjerenje
podaci, statistika i vjerojatnost
Ukoliko koristite u Matematici, ukratko opišite kako.
15. U kojoj domeni Informatike koristite „učenje pokretom“?
informacije i digitalna tehnologija
računalno razmišljanje i programiranje
digitalna pismenost i komunikacija
e-društvo
Ukoliko koristite u Informatici, ukratko opišite kako.
16. Biste li razmotrili češće korištenje „učenje pokretom“ u razrednoj nastavi?
da/ne
17. Jeste li upoznati s TPR (Total Physical Response) metodom?
da/ne
18. Jeste li upoznati s korištenjem plesnih struktura u razrednoj nastavi?
da/ne
Ukoliko ste upoznati s korištenjem plesnih struktura, ukratko napišite kako ih koristite.

Prilog 2. Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjava o izvornosti diplomskog rada:

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

Lorena Glogović